

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse pedagoogi õppekava

Kersti Rüütli

LASTEAIA VÄÄRTUSHINNANGUTE NÄHTAVUS SELLE PRAKTIKAS JA
KESKKONNAS ÜHE LASTEAIA NÄITEL

magistritöö

Juhendaja: Kristiina Treial, MSc

Kaasjuhendaja: Külvi Teder

Läbiv pealkiri: Väärtushinnangute nähtavus lasteaias

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendajad: Kristiina Treial (MSc), Külvi Teder

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Anu Palu (PhD)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2016

Lasteaia väärtushinnangute nähtavus selle praktikas ja keskkonnas ühe lasteaia näitel

Resümee

Lasteaias toetub kogu tegevus organisatsiooni põhiväärtustele ning väärtuskasvatuse raames tehtavate vastavate tegevuste analüüs aitab näha, kas arengukavas deklareeritud väärtused on igapäevaelus kogetavad või mitte. Kvalitatiivse uurimuse eesmärgiks oli kaardistada, kuidas mõistavad õpetajad ja lapsevanemad lasteaia arengukavas sõnastatud väärtusi ja kuidas need õpetajate arvates on nähtavad nende igapäevastes tegevustes, lasteaia sotsiaalses ja füüsilises keskkonnas ning kuidas seda kõike näevad lastevanemad.

Eesmärgipärasuse põhimõttel koostatud valimisse kuulusid õpetajad ja lapsevanemad, kes omades parimaid teadmisi uuritava teema suhtes, vastasid lahtiste küsimustega küsimustikule, misjärel vastuseid analüüsiti induktiivset sisuanalüüsi kasutades. Tulemuste põhjal mõtlevad õpetajad enim turvalisusele, loovusele ja tervislikkusele, kuid lasteaia eripäraga seotud väärtuste määratlused on need, mille poole püüeldakse. Viie väärtuse klassikalisest definitsioonist lähtudes mõistsid nii õpetajad kui lapsevanemad nende sisu ühetaoliselt, tuues välja nende nähtavuse nii tegevustes kui lasteaia keskkonnas.

Märksõnad: *väärtused, lasteaed, arengukava, õpetajad, lapsevanemad*

The visibility of Nursery School values in a practice and in an environment by the example of the kindergarten

Abstract

In the kindergarten the activities are based on the organization's main values and the respective analysis of appropriate activities helps to see whether the values of curriculum are experienced or they are not experienced in everyday life. The aim of the qualitative study was to map out how the teachers and parents understand the terms of values in the curriculum and whether these terms are visible in the daily activities, social and physical environment of the kindergarten according to the opinion of teachers and parents.

Purposive sampling consisted of open questions answered by teachers and parents having the best knowledge of the subject, thereafter the answers were analyzed by using the inductive content method. In a result teachers mostly think of safety, creativity and health but the values to be linked to the studied kindergarten's character are those that are at the greatest to go for. According to the definition of five terms both the teachers and parents understood the content similarly and emphasised the visibility in activities and in the kindergarten's environment.

Keywords: *values, kindergarten, curriculum, teachers, parents*

Sisukord

Resümee	2
Abstract	3
Sisukord	4
Sissejuhatus	5
Teoreetiline ülevaade	6
Väärtused	6
Õpetaja ja väärtused	8
Uurimisprobleem, uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused	13
Uurimuse eesmärk	14
Meetodika	14
Valim	14
Mõõtevahendid	15
Protseduur	15
Andmeanalüüs	16
Tulemused	17
Arutelu	25
Tänu sõnad	37
Autorsuse kinnitus	37
Kasutatud kirjandus	38
Lisad	41
Lisa 1	
Lisa 2	
Lisa 3	
Lisa 4	
Lisa 5	
Lisa 6	

Sissejuhatus

Lähtuvalt OECD (2010) raportist laob kvaliteetne haridus varases lapsepõlves tugeva aluse hilisemaks arenguks ja valmistab last nii füüsiliselt kui sotsiaalselt ette edaspidiseks.

Lasteasutuse arendussüsteemi ülesehitamisel tuleb Salumaa, Talviku ja Saarniidu (2007) kohaselt tugineda pideva arengu põhimõtete rakendamisele. Kogu õppe- ja kasvatustegevus toetub lasteaias organisatsiooni põhiväärtustele ning need peaksid inimesi inspireerima, kusjuures väärtused peavad organisatsioonis juba olemas olema, neid ei saa kunstlikult tekitada (Vooremäe 2008, viidatud Peterson, Suur, Õun, 2014). Vadi (2000), Arweck ja Nesbitt (2004) ning Schwartz (2012) toovad välja, et väärtuste abil on võimalik prognoosida valikuid nii pikemaks kui lühemaks perioodiks, mõistes inimese käitumise sügavamaid põhjusi ning väärtusi võib neid vaadelda kui motivatsiooni allikaid, andes ettekujutuse sellest, mis on hea/halb, õige/vale. Väärtused aitavad meil teha valikuid ja lahendada situatsioone oma igapäevase käitumise, toimimise ja väljapoole paistmise osas.

Vajadus väärtuskasvatust toetada on välja toodud ka riiklikus programmis „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009 – 2013“ (2009). Väärtused ja väärtushoiakud kujunevad eelkoolieas ning suuremateks mõjutajateks on lapsevanemad ja õpetajad, kes oma kõnelemis- ja tegevusviisidega väärtusi edasi annavad. Lasteaia rolliks on last suunata ja toetada nii, et temast kasvaks sõbralik, hooliv, salliv ja aus inimene, kes on samal ajal ka töökas, ettevõtlik, loov (Sutrop, 2014).

Haydon'i (2004) kohaselt ei ole väärtuskasvatus kitsalt vaid õpetaja vastutusala. Schihalejev (2011) toob eduka väärtuskasvatuse ühe võtmetegurina välja ühtsena toimiva kollektiivi. Sutrop (2014) nendib, et paljude lasteaedade väärtuskasvatus on suuresti intuitiivne, mistõttu on vajalik luua sellele tegevusele kindlam ja teadlikum alus, sest väärtuskasvatuse nurgakivi pannakse lasteaias ja inimese kasvamist tuleb vaadelda protsessina. Sutrop (2009) tähtsustab keskkonda – võimaldab see positiivsete väärtuste järgi tegutseda, kas heade tegude puhul saadakse positiivset tagasisidet ning halbadele tegudele järgnevad negatiivsed sanktsioonid

Haydon'i (2004) kohaselt tugevdab asutuse ühine vaim ühtekuuluvustunnet, kuid ainult ühtsustundele ei saa lootma jääda, sest see võib toimida kui varjatud õppekava. Oluline on olla teadlik sellest, mis toimub vahetus, otseses keskkonnas nii rühmas kui organisatsioonis ning peegeldada seda. Väärtused mõjutavad meie tegevust kui nad on konteksti suhtes asjakohased ja tegijale tähtsad (Schwartz, 2012). Cooper et al. (2009) toovad positiivsena välja kogu lasteasutust hõlmava väärtuskasvatuse, sest see aitab järjepidevalt

õppekava arendada ja rakendada, soodustades nii õpetajate omavahelist toetust kui õhutades laste ja lastevanemate osalust.

Aeg-ajalt tuleks endalt küsida, kas väärtused, mis on deklareeritud lasteaia arengukavas, on ka igapäevases lasteaiaelus kogetavad või on need hoopis väärtused mille poole püüdleme. Väärtused mille tegelikkuses toimimist pole mõnda aega jälgitud, võivad kergesti saada üksnes deklareeritud väärtusteks ning seetõttu peab väärtusarenduse raames toimuma ka oma vastavate tegevuste kriitiline analüüs. Seda eeskätt iseenda (asutuse) tööle ja tegevusele ausa tagasiside andmiseks ning sisuliste vastuste saamiseks (Harro-Loit, 2011). Lasteaia arendustegevuse kavandamine saab alguse olukorra kaardistamisest, millele eelneb planeerimine (Salumaa, Talvik, Saarniit, 2007). Planeerimise etapp on käesolevas uurimuses analüüsitavas lasteaia nüüdseks edukalt läbitud, ning töö autorit huvitas, kuidas on arendustegevuse käigus seatud väärtustele tegelikkuses tähelepanu pööratud. Lähtudes eelnevast pidas autor vajalikuks keskenduda põhjalikumalt lasteaia arengukavas perioodiks 2014 – 2020 seatud väärtustele, mis olid koostamise ajal töötajate jaoks olulised. Kuna nüüdseks on olnud võimalus seatud väärtusalaseid eesmärke täita juba paar aastat, siis on paras aeg vaadata, kus praegu omadega ollakse ning mida on saavutatud.

Teoreetiline ülevaade

Väärtused. Schwartz on defineerinud väärtused kui aluspõhimõtted, mille järgi inimene oma elus juhindub, otsuseid teeb ja eesmärke seab. Ta identifitseerib neid kui komplekti laialt levinud põhiväärtustest, mis on tuntud üle kogu maa, kusjuures iga põhiväärtus väljendab mingit selget motivatsioonilist eesmärki (Döring et al., 2015).

Sõna *väärtused* kasutatakse sageli nimetades kognitiivseid struktuure, mis nüüd on märgistatud kui väärtussüsteem, mida rakendatakse ka kui inimese teadlikke uskumusi sellest kuidas maailm on või peaks olema. Väärtussüsteem on kõige alus ja tal on täita tähtis funktsioon, et mõista ja ennustada inimeste hoiakuid ja käitumist (Rohan, 2000). Väärtused on ka uskumused, millel on ületamatu mõju ning koos meie jaoks oluliste väärtustega tulevad mängu ka tunded (Schwartz, 2012).

Rohan'i (2000) poolt pakutud sotsiaalne väärtussüsteem ühendab ettekujutuse parimatest võimalikest elamisviisidest, mis võivad tuleneda hoopis teiste inimeste, gruppide, kultuuride väärtuseelistustest ehk organiseerib inimese ettekujutust teistest. Väärtused mõjutavad tegevust kui need on konteksti suhtes asjakohased ja tegijale tähtsad, rõhutades meie suhtumist on nad meie hinnangute aluseks (Schwartz, 2012). Schwartz (2012) on veel välja toonud, et väärtused on kriitilised motivaatorid meie käitumisele ja suhtumisele, sest me

hindame inimesi, käitumisi, sündmusi jne positiivselt kui nad edendavad või kaitsevad meid eesmärkide saavutamisel. Väärtused on korrastatud vastavalt tähtsusele, sest just väärtustele tuginedes teeme oma valikuid, lahendame situatsioone, otsustame mis on hea/ halb, õigustatud/lubamatu, väärt tegemist või pigem vältida. Rohan'i (2000) kohaselt on inimestel ainult personaalne väärtussüsteem, mida võib võtta kui võimet otsustada, kuidas on kõige parem elada. Schwartz (2012) lisab, et väärtused peegeldavad inimese isiksuseomadusi, mis aitavad meil eesmärkide poole püüelda, olla motiveeritud. Väärtussüsteem sõltub indiviidi prioriteetidest ehk kas rohkem tähtsust omistatakse saavutusele, õiglusele, uudsusele või traditsioonidele, sest ka need valikud sõltuvad väärtustest ja neist tulenevatest normidest ja hoiakutest, kusjuures iga hoiak või käitumine hõlmab endas rohkem kui üht väärtust.

Väljapaistvus personaalsete ja sotsiaalsete väärtuste eelistamisel on Rohan'i (2000) sõnul põhjendatud eeldusel, et mitte ainult personaalsete väärtuste eelistamine ei oma mõju ettekujutusele ja käitumisele, vaid seda teevad ka sotsiaalsed väärtused. Kui inimestel on üksteisele vastastikune mõju, siis nad käituvad vastavalt nende sotsiaalsete väärtuste eelistustele sundimatult ning muudavad oma uskumusi maailmast, käitudes konkreetsel viisil piisavalt tihti. Kaudne tõend selleks oletuseks tuleb uuringutest, mis näitavad, et inimesed, kes samastuvad grupiga sageli käituvad sarnaselt saadud stiimulitele.

Owens (2005) ja Döring et al. (2015) toovad välja, et seosed väärtuste ja lapsepõlves koetuga on mõjutatud neid ümbritsevate isikute vaimust ja sellest, millega nad tegelevad. See demonstreerib kui tähtis on suunata tähelepanu laste kogemustele, mis saavad oma alguse last igapäevaselt ümbritsevas keskkonnas, tugevdades ja edendades väärtuste omandamist läbi arusaamade ja jagatud kogukondliku ning eesmärgipärase osalemise (Owens 2005). Niisiis on personaalne ja sotsiaalne väärtussüsteem ja maailmavaade kaasatud protsessi, mille personaalsete väärtuste eelistused tekitavad hoiakuid ja käitumuslikke otsuseid, mis on väärtustega laetud tõlgendused ja mida inimesed kasutavad läbimõeldult, õigustatult või mis edendavad nende suhtumist käitumuslikesse otsustesse (Rohan, 2000).

Väärtused ei arene vaakumis, vaid pideva sotsiaalse suhtlemise käigus, seega on võime end selgelt väljendada väga oluline. Kui me suudame oma vajadused, väärtused või soovid teistele selgeks teha, siis suurendame tõenäosust, et neile reageeritakse moel, mis neid vajadusi rahuldab (Jourard 1964, viidatud Kirschenbaum, 2009). Teiste ja enda reageeringutest on meil võimalik näha oma sisemaailma avalikku või isiklikku kinnitust ning me saame rohkem teada oma valitud väärtuste olemusest. Olulisteks väärtusteks on empaatia, aktiivne kuulamine ning teise inimese mõtteviisi mõistmine ja oskus konflikte lahendada.

Siiski ei taga ainuüksi väärtuste ja eesmärkide selgus meile nende kehtestamist, eriti kui me teiste inimeste keskel elame (Kirschenbaum, 2009).

Cooper et al. (2009) ja Owens'i (2005) uuringute tulemused näitasid, kuidas õpetajad väärtusi mõjutavad ja oma eeskujuga edasi annavad. Owens (2005) sõnul ei piisa vaid stimuleeriva keskkonna loomisest, vaid lastele tuleb õpetada ja näidata, kuidas ümbritsevat keskkonda uurida ja tundma õppida, sest ainult nii õpivad nad seda väärtustama nüüd ja tulevikus. Uuringu kohaselt on motiveeritumad just need, keda on ümbritseva keskkonnaga rohkem seotud. Lapsed konstrueerivad saadavaid teadmisi ühiselt ning sel on varjatud õppekavaga vastastikune mõju, aidates nii kujundada väärtusi ja hoiakuid. Positiivsed või negatiivsed ideed võivad oma populaarsuselt kiiresti kasvada või kahaneda, kuid kui õpetajad on teadlikud lastele sobivaid väljakutseid pakkuvatest väärtustest ja ideedest, siis saame tugevdada positiivseid üldistusi ja seisukohti.

Õpetaja ja väärtused. Berkowitz ja Bier (2009) toovad välja seose lasteasutuse ja rühma sotsiaalse kliima ja laste iseloomu arengu ning akadeemiliste saavutuste vahel. Iseloomukasvatuse juures on kõige efektiivsemad tulemused just neil, kes õpetavad kõige nooremaid ja seega kõige vähem pädevamaid lapsi. Just koolieelikute õpetajad peavad oma olulisimaks erialaseks rolliks tegelemist iseloomukasvatuse probleemidega. Nii Berkowitz ja Bier (2009) kui Mag (2010) on välja toonud, et õpetaja-lapse vahelised suhted avaldavad mõju laste sotsiaalsele ja emotsionaalsele arengule ning lapsed kellel on oma õpetajasse turvaline kiindumus, on positiivsema meelelaadiga ja rõõmsameelsemad ning nad osalevad keerulisemates sotsiaalsetes mängudes kui teised lapsed. Selline õpetaja ja lapse vaheline positiivne suhtlus ja turvaline kiindumus aitab prognoosida ka laste kognitiivset tegevust.

Niemi (2009) kohaselt on õpetaja oma töös alati väärtuste vahendaja, kasvataja, kes juhib ja toetab teiste inimeste elu ja kasvamist. Mag (2010) toob varase hariduse juures esile empaatia olulisuse, mõistmaks teise inimese tundeid ja oskuses identifitseerida teiste tundeid ning kujutada end teise inimese asemele. Oma tunnete näitamisel ja neist rääkimisel on oluline roll ka õpetajal, sest kui lapsed näevad kuidas seda teha, siis nad mõistavad, et tunnetest rääkimine ei ole nõrkuse tunnus. Eelkõige soovivad lapsed siiski, et neid aktsepteeritakse just sellistena nagu nad on ning emotsioone on kõige kergem mõista ja tundma õppida just läbi sotsiaalse keskkonna. Niemi (2009) lisab, et õpetajal on oma tööga seotud kasvatamisülesande tõttu ka kohustus ja arvukalt võimalusi head elu edendavate väärtuste vahendamiseks. Siiski ei saa õpetaja oma kasvatuse väärtusi ise valida, need eesmärgid peavad olema seotud lasteasutuse kasvatuslike eesmärkidega. Õppe- ja

kasvatustegevuse eesmärgid leiab Koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2008), kus 2. peatükis on kirjas, et õppe- ja kasvatustegevus toetab lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel terviklik ja positiivne minapilt, ümbritseva keskkonna mõistmine, eetiline käitumine ning algatusvõime, esmased tööharjumused, kehaline aktiivsus ja arusaam tervise hoidmise tähtsusest.

Koolieelse lasteasutuse seaduse (1999) §17 kohaselt on lastel lasteasutuses õigus vaimselt ja füüsiliselt tervislikule keskkonnale ja päevakavale, eneseusaldust ja vaimset erksust toetavale tegevusele ning pedagoogide igakülgsele abile ja toetusele alushariduse omandamisel. Konkreetset väärtustamisest on juttu Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) 5. peatükis §17 all, kus õppe- ja kasvatustegevuse eesmärkideks on muuhulgas, et laps väärtustab nii Eesti kultuuritraditsioone kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone; väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ning ohutult; väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi.

Lähtuvalt eelnevast on uuritava lasteaia arengukavas (2013) perioodiks 2014 – 2020 seatud väärtused: *loovus* ehk valikute võimaldamine, loova mõtlemise arendamine, süvendatud loovtegevused; *omanäolisus* ehk Eesti rahvakultuuri järjepidevuse kandmine, omakultuuri väärtustamine läbi lugude, laste eripärade mõistmine ja toetamine; *tervislikkus* ehk tervislik toitumine, liikumisaktiivsuse toetamine, „roheline mõtteviis“ arendamine; *turvalisus* ehk turvalise mängukeskkonna tagamine ja terve psühhosotsiaalse keskkonna arendamine; *empaatilisus* ehk inimeste ning inimsuhete austamine ja hoolimine, avatus ning koostöövalmidus igal tasandil. Loetletud väärtused said arengukavva kirja kogu meeskonna ühise pingutuse tulemusel, mis kaasas üldkoosoleku raames kogu lasteaia personali ning pedagoogilisel nõupidamisel defineerisid pedagoogid väärtuste sisu, et kõik nendest ühtemoodi aru saaksid. Antud aruteludel osales ka käesoleva töö autor ja oma arvamust oli võimalik väljendada ka hoolekogul.

Lasteaia arengukavas on sisehindamise põhjal välja toodud tugevused õppe- ja kasvatusprotsessis ning üheks tugevuseks oli koostamise hetkel lähtumine lasteaia eripärast, mis on ka välja toodud:

- Hea Alguse programmi rakendamise juures peetakse oluliseks lapse individuaalsuse ja omapära arvestamist ning perede kaasamist lasteaia igapäevaellu; lapsele arenguliselt sobiva keskkonna loomist.
- Omakultuuri järjepidevuse kandmine, mille all mõistetakse järjepidevat protsessi, kus õpetatakse lapsi väärtustama rahvuskultuuri ja selle tunnuseid nagu keel, kombed, traditsioonid, sümbolika jne. Lähtuma peaks oma paikkonna, asutuse ja laste

eripärast. Lastele tutvustatakse omakultuuri olemust läbi looduse, mida käsitletakse kolmel tasandil – paikkond, kodumaa, maailm. Seotus teiste inimestega – perekond, ühiskond, maailm ning esivanematega ehk traditsioonilisus läbi isikliku ja kogukondliku mälu, teadmiste ja keele.

- Süvendatud loovtegevused, mille läbiviimisel peetakse oluliseks tugevdada laste seotust kultuuripärandiga; arendada laste loovust, loomingulisust ja loovat mõtlemist ning pakkuda lastele erinevaid võimalusi eneseväljenduseks. Tegevused toetuvad pärimuslugudele, muinasjuttudele ja kirjanduspaladele ning neid on võimalik läbi viia lisaks rühmaruumile veel loovus- ja rehetas ning õuesõppeterrassil (Tartu Lasteaed, 2013)

Arengukavas olevatest väärtustest toob Heinla (2013) välja teaduslikuma seletuse termini *loovus* kolme tähenduse kohta: see tähistab loomeprotsessi, isiku omadusi ja loometulemusi. Kusjuures igapäevane loovus aitab lahendada igapäevaseid olukordi iseendale uudsel viisil, see on originaalne arusaamine maailmast ja inimestest. Loovuse avaldumise aspektideks peetakse isiksust, probleemi lahendamise protsessi, selle avaldumist toetavat keskkonda ja tulemust. Nimetatud väärtuste selgitused vastavalt „Eesti keele seletavale sõnaraamatule“ (2009) on järgmised: loovus - loov suhtumine oma tegevusse; loomevõime. Omanäoline: isikupärane, omalaadne, omailmeline, omapalgeline. Tervislik: tervisesse puutuv, sellega seotud; tervisele kasulik. Tervislik toit, jook, kliima. Tervislik toitumine, eluviis. Tervislikud elu- ja töötingimused, heast tervisest tunnistust andev. Turvalisus: kaitstus, julgeolek, ohutus. Empaatiline: empaatialle omane; sisenduslik, kaasaelav, mõistev.

Õpikäsituse kohta saab suuniseid Koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2008) § 5. al, kus tuletatakse meelde, et pedagoogid on laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad. Kasvatustegevuses tuleb luua tingimused, et lapsel areneks suutlikkus kavandada oma tegevust ja teha valikuid. Et lapsel areneks oskus seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega ning ta oskaks kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades ja tegevustes, samas oskaks arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle ning hinnata oma tegevuse tulemuslikkust. Laps peaks oskama tunda rõõmu nii enda kui teiste õnnestumistest ning tulema toime ebaõnnestumistega. Cooper et al. (2009) ja Niemi (2009) toovad välja, et igas õpetamissituatsioonis on suur hulk tegureid, mille abil õpetaja last kasvatab, sest õpetamisel tehakse alati hulk väärtusvalikuid nii suhtlemise, õpetuse sisu, teadmiste omaduste, õppemeetodite ja hindamisviiside kohta. Niemi (2009) lisab, et nende kaudu luuakse lastele kujutelm sellest, mis on tähtis, mida elus on tarvis, kuidas õppida oma elu juhtima ning osaleda rühma heaolu loomises. Iga lapse kohtlemine või ignoreerimine

lasteasutuses jätab lapsele arusaama sellest, kas ta on inimesena väärtuslik. Seega võib öelda, et õpetaja loob oma pedagoogiliste valikutega märkimisväärse, lapse identiteeti kujundava raami. Owens (2005) rõhutab, et didaktilistest meetoditest olulisemad on tegevuste juurde kuuluvad diskussioonid, mille kõrval ei tohi alahinnata laste loomulikku huvi õppida ning tunda ära ja kuulata laste häält. Mag (2010) pakub välja, et ka õpetaja võib lastelt õppida demokraatia ja tolerantsi kohta, sest lapsed räägivad paljustki, kuid see võimalus sõltub sellest, kas õpetaja usaldab ja kuulab lapsi ning kas ta mõistab ja respektieerib nende emotsioone. Tegelikult tuleb õpetajatel teha kõik selleks, et lapsed omandaksid põhilised võimekused eluks - sotsiaalsed ja emotsionaalsed oskused. Vaimset ja emotsionaalset tasakaalu vajavad kõik ning neid „õppetunde“ jagatakse päeva jooksul lapse ja õpetaja omavahelises suhtluses.

Väärtuskasvatuse puhul on Sutrop'i (2009) sõnul oluline mõelda sellele, missugune on õpikeskkond, rühma sisekliima ning suhtumine õpetamisse ning õppimisse. Sageli on planeeritud õppetegevusest hoopis tähtsam see, mis toimub väljaspool planeeritud tegevusi. Lapsed on erinevad oma intellektuaalse võimekuse ning oma emotsionaalne reageerimisvõimekus poolest, kuid iga laps vajab, et teda aktsepteeritakse ja armastatakse tingimusteta just sellisena nagu ta on (Mag 2010). Nordahl (2005) kirjeldab õppekeskkonna ja pedagoogilise analüüsi projekti („LP-mudel“), mis keskendub lasteasutuse õppekeskkonna parandamisele ja seal esinevate käitumisprobleemide lahendamisele, toetudes nii teoreetilistele teadmistele kui empiirilistele uurimustele käitumisprobleemidest ning probleemse käitumise ja õppekeskkonna vahelistest seostest. Kaasates lasteasutust tervikuna, aitab see muuta ja arendada asutuse kultuuri ja õhustikku. Mag'i (2010) sõnul aitab luua positiivseid suhteid täiskasvanu ja lapse vahel pedagoogide teadlikkus emotsioonidest, mis loovad suhetesse kindlust ja tuleb seeläbi kasuks õppimisele. Õpetajapoolne lapse empaatiline kuulamine ja tema tunnetega arvestamine, abi sobivate tundeid puudutavate sõnade leidmisel – kõik see toetab oskust orienteeruda probleemide lahendamise protsessis. Lapsed, kes oskavad emotsioonidega ringi käia on ühiskonnas edukamad, nad omavad rohkem sõpru, õpivad paremini, tulevad toime ebaõnnestumistega ja suudavad valida olukorrale sobivaima käitumise.

Sendil & Erden (2012) uurisid laste vaba mängu ning tulemustest selgus, et selle organiseerimine on ülioluline nii õpetajatele kui lastele, sest võimaldab lastel end vabalt väljendada, õppida üksteisega jagamist, praktiseerida sobivaid sotsiaalseid käitumisviise nagu nt küsimine, andmine ja võtmine. Grahn (2009) rõhutab laste loomulikku vajadust mängude järele, milles on palju meelelisust, laiahaardelisust ja füüsilisi tegevusi nagu jooksmine,

ronimine, roomamine jne. Sendil & Erden (2012) soovivad õpetajal vaba mängu ajal lapsi jälgida ja teha märkmeid valitsevate suhete ning isiksuse arengu osas, sest mängus lapsed käituvad ja väljendavad end loomulikult. Grahn (2009) lisab, et lapsel peab ümbritsevas keskkonnas olema ruumi nii kehale, tunnete kui mõistusele ning seal peab olema midagi, mis äratav lapses huvi ja osalemistahet. Laps vajab segamatut aega mängude mängimiseks või avastusretkedeks ning vahel isegi igavlemist, sest uued mõtted ja ideed vajavad küpsemiseks aega. Tänapäeval on defitsiidiks kohad, kus segamatult maailma avastada või lihtsalt omaette olla ja enda ümbrust korraldada. Lasteaias veedavad paljud lapsed suurema osa oma ärkvelolekuajast ja seega on ka sealsele õuekeskkonnale vaja tähelepanu pöörata. Kui lapsed looduses olemist kogeda ei saa, siis ilmutavad nad käitumist, mis viitab kehvemale võimekusele motoorses arengus ning halvemale keskendumisvõimele. Looduses viibinud lapsed oskavad teistega rohkem arvestada, neil esineb vähem impulsiivsust ja ohtlikku käitumist. Nad leiavad endale ise tegevust ning suudavad neid lõpetada ega jää lihtsalt teiste tegevust vaatama. Niisiis võib öelda, et looduse poolest mitmekülgne õuekeskkond on üheks pedagoogiliseks ressursiks, sest kui laps saab värskes õhus segamatult mängida, siis on tal hiljem parem keskendumisvõime ja tõenäoliselt omandab kiiremini teadmisi ning oskab neid paremini seostada. Sendil & Erden (2012) soovivad vabasse mängu sekkuda vaid siis kui lapsi on vaja motiveerida või nad vajavad juhiseid arendamiseks sotsiaalseid oskusi.

Valgmaa & Nõmm (2008) on öelnud, et väärtus on abstraktsioon, teatud mõõdupuu, mis mõjutab tegutsemiseesmärkide, põhjenduste, suhtumiste ja käitumismudelite avaldumist lasteasutuses, ilmnedes avalikus arvamuses ning sotsiaalses kontrollis, samuti leiab sellele viiteid asutuse arengukavas. Isiksuse väärtusorientatsioon on tunnistus sotsiaalsest küpsusest ning väljakujunenud väärtusorientatsiooniga õpetaja tunneb oma ressursse, saab aru, mida temalt oodatakse ja kuidas peaks toimima. Õpetajal on võimalus luua mängureeglid dialoogis või neid asja selgitamata peale suruda. Mag (2010) toob välja, et õpetaja peab olema eeskätt kannatlik, rahulik, empaatiline inimene, kes on adekvaatsel viisil suuteline eksimustele tähelepanu pöörama või neile reageerima. Samas peab ta andma ka kohest tagasisidet isegi väikseima edusammu puhul, olles suhetes tundlik, julgustades väljendama oma arvamust, pakkudes vabadust, sõltumatust, õpetades probleeme lahendama, otsuseid vastu võtma. Lastel on lasteaias vähem stressi, kui neile pakkuda soojust, rahulikku keskkonda, ja natuke „kvaliteetaega“ õpetaja täielikku tähelepanu nautides, tehes koos rõõmu pakkuvaid ja lõõgastavaid tegevusi (Dumitrescu, M. ja Dumitrescu, S., 2005, viidatud Mag, 2010). Väärtuste kujundamise tahaksime meelsasti jätta ühiskonnale ja perekonnale, kuid tegelikult on see lasteasutuse süda, mida iga õpetaja saab ja isegi peab tegema (Valgmaa & Nõmm,

2008). Schön (2009) toob välja rahvausundi, kui põneva koha kust leida põhjanevaid väärtushinnanguid ja norme, mis meiegi moodsas kultuuris välja paistavad, sest lisaks virtuaalsele maailmale ja betoon- ning plastmaastikele vajame me kontakti elava loodus- ja kultuurimaastikuga kogu selle mitmekesisuses. Rahvausundi üks tähtsamaid funktsioone on kasvatus ja olemasolevasse seoste ja mõtte loomine, sest inimene kardab kaost ja mõttetust. Läbi õpetlike lugude on võimalik anda turvatunnet või tekitada hirmu, mis samuti olenemata ajast oluline on. Vanade muistendite või müstiliste lugude edasijutustamine aitab kaasa laste kuulamis- ja jutustamisoskuse arengule. Sageli on need esitatud luulevormis, mida on lastel lihtne mõista.

Ruum, kus õpitakse ja veedetakse suur osa päevast, peab Valgmaa & Nõmm'e (2008) kohaselt olema selline, kus kõigil on hea olla. Õpikeskkonna kujundamise viisid, ruumi organiseerimine ja seal valitsev mikrokliima on kõige selgemateks märkideks õpikultuurist, mida õpetaja oma tegevusega kas tahtmatult või tahtlikult toetab, seda neutraliseerib või vastandub sellele. Kuidas näeb õpetaja ennast, oma tegevust ja ülesandeid, sõltub tema maailmavaatest. Õpetaja ei saa olla ainult teadmisi ning toimimisviise jagav ekspert, vaid ta peab olema raamatute ja interneti kõrval ka üks ressursidest, millel on spetsiifiline ülesanne arutada ja arendada lapse tunnetushuvi läbi kriitilise meele ja mõistmise. Tähtis on last toetada tema mitmekülgse eneseväljendusel. Narvaez (2009) toob õpetaja ühe ülesandena välja kujundava eetilise refleksiooni, aidates lastel mõelda lähtuvalt teiste vaatenurkadest. Väga oluline on aidata lastel omandada konfliktilahendamisoskusi, et nad suudaksid neid rahumeelselt lahendada. Õpetajad on ühtaegu nii eeskujud kui laste arengu edendajad, kaasates seejuures partneritena lastevanemaid, andes neile teavet iseloomu kujunemisest ja lastevanemate rolli kohta sellesuunalistes jõupingutustes. Suureks abiks sel teemal on ühistööl põhinevad peretegevused, mis samuti toetavad õppekava.

Uurimisprobleem, uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused

Uuritava lasteaia arengukava koostati 2013 aastal ja selleks moodustati töörühm, milles osalesid nii lasteaia töötajad, kui lapsevanemate ja hoolekogu esindajad. Arengukavas on sõnastatud 5 lasteaia tegevuse aluseks olevat väärtust – loovus, omanäolisus, tervislikkus, turvalisus ja empaatilisus – kuid puudub ülevaade, kuidas personal ja lapsevanemad nende väärtuste sisu mõistavad ning millisel määral ja viisil need väärtused osapoolte arvates tegelikult praktikas ja keskkonnas on nähtavad. Ülevaate saamine on vajalik lasteaia arendustöö täiustamiseks.

Uurimuse eesmärk on kirjeldada lasteaia arengukavas sõnastatud 5 väärtuse – loovus, omanäolisus, tervislikkus, turvalisus ja empaatilisus – sisu mõistmist ja nähtavust õpetajate praktikates ja lasteaia keskkonnas õpetajate ja lapsevanemate arvamuste kaudu.

Töös otsitakse vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

1. Kuidas mõistavad õpetajad ja lapsevanemad arengukavas sõnastatud väärtuste sisu?
2. Kui palju õpetajad mõtlevad nende 5 väärtuse peale kogu lasteaiapäeva jooksul, nii planeerimisel, tegevuste läbiviimisel kui vabategevuste ajal?
3. Millisel moel on nähtavad 5 väärtust lasteaia keskkonnas (füüsiline, sotsiaalne keskkond) õpetajate arvates?
4. Milliseid tähelepanekuid on lapsevanemad teinud lasteaia 5 väärtuse nähtavuse kohta lasteaia keskkonnas, lapse arendamistegevustes ja koostöös õpetajatega?

Metoodika

Käesoleva uurimuse eesmärk oli kirjeldada uuritava lasteaia arengukavas sõnastatud 5 väärtuse – loovus, omanäolisus, tervislikkus, turvalisus ja empaatilisus – sisu mõistmist ja nähtavust õpetajate praktikates ning lasteaia sotsiaalses ja füüsilises keskkonnas õpetajate ja lapsevanemate küsitlemise kaudu. Kuna nimetatud väärtusi ja nende nähtavust õpetajate praktikates ei ole uuritavas lasteaias varem uuritud, siis Elo ja Kyngäs (2008) soovivad varasemate uuringute puudumisel või killusutnud teadmiste puhul kasutada kvalitatiivset kaardistavat uurimust.

Valim

Eesmärgipärasuse põhimõttel koostatud valimisse kaasati uuritava lasteaia personal ja lapsevanemad. Õpetajad on need, kes oma tegevusega lastes väärtusi kujundavad ja neid lastele õpetavad. Vanemad on antud uuringu seisukohalt olulised tagasiside jagajad, sest läbi nendelt saadud vastuste oli võimalik teada saada, kas arengukavas seatud väärtused olid nähtavad ja kajastusid tegevustes. Valimisse planeeriti kõike valimi põhimõttel 24 inimest personali hulgast, kusjuures ei olnud oluline kas tegemist oli pedagoogi või abistava personaliga, sest lähtuvalt arengukavast peaksid seatud väärtuste järgi tegutsema kõik. Vanemaid oli uuringus osalema planeeritud 30. Tegelikult tagastas küsimustiku 20 inimest personalist, kelle hulgas olid nii õpetajad, õpetaja-abid kui juhtkonnaliikmed ning 17 lapsevanemat, kelle seas oli ka hoolekogu liikmeid. Kyngäs et al. (2011, viidatud Elo et al., 2014) kohaselt on sisuanalüüsis enim kasutatud meetodiks eesmärgipärasuse põhimõttel

koostatud valim, mis on kohane sellistes kvalitatiivsetes uurimustes kus uurija on huvitatud küsitletavatest, kes omavad parimaid teadmisi uuritava teema suhtes.

Mõõtevahendid

Mõõtevahenditeks oli lahtiste küsimustega küsimustikud nii personalile kui lapsevanematele (Lisa 1, Lisa 2). Küsimustikud olid sarnased kuid nüansiliste erinevustega, võimaldades lisaks näidetele lisada ka kommentaare ning need koostati konkreetselt uuritava lasteaia vajadustest lähtuvalt ja on ülesehitatud väärtuste kaupa. Iga väärtuse juures soovis töö autor teada, kuidas vastaja väärtust mõistab ning kuidas näeb antud väärtust tegevustes lastega ning sotsiaalses ja füüsilises keskkonnas. Õpetajatele oli lisaks küsimus, kas ja kui palju mõeldakse konkreetse väärtuse peale oma igapäevatoos. Küsimustikus antud skaala idee pärineb Nordahl'i (2005) raamatust „Õppekeskkond ja pedagoogiline analüüs.“. Elo et al. (2014) soovivad mõelda sellele, kuidas koguda andmeid sisuanalüüsi jaoks kõige sobivamal moel ja usaldusväärsus algab andmekogumismeetodist, mis vastab uurijat huvitavale küsimusele. Induktiivse sisuanalüüsi korral on tähtis, et andmed oleksid võimalikult struktureerimata. Kuivõrd küsimustik koosnes lahtistest küsimustest, siis oli seda vaja eelnevalt testida, et näha kas kõik küsimused on vastajale arusaadavad ja mõistetavad. Nii saidki esmalt kaks personaliliiget täita küsimustiku ja jagada uurimuse läbiviijaga oma mõtteid. Kuna küsimused arusaamatusi ei tekitanud, siis oli küsimustik valmis ülejäänud personalile jagamiseks. Elo et al. (2014) on samuti välja toonud analüüsi meetodi olulise osana eeltestimise, millel on kvalitatiivse uurimuse juures tähtis roll.

Protseduur

Nii lasteaia töötajad kui vanemad täitsid küsimustiku paberkandjal ja tagastasid selle kinnises ümbrikus, et tagada konfidentsiaalsus. Vanemate puhul jagas iga rühma õpetaja küsimustiku esimesele neljale sel päeval oma lapsele järele tulnud vanemale. Lasteaia direktor edastas samal päeval küsimustiku iga rühma hoolekogu esindajale, kes tagastasid selle oma rühma õpetajale. Ehk siis valik oli väga juhuslik ja anonüümne, sest töö autor ei olnud teadlik sellest, kellele need anti. Nii õpetajad kui lapsevanemad täitsid küsimustiku veebruaris, misjärel töö autor asus tulemusi analüüsima ja interpreteerima vastavalt töö eesmärgile, et selgitada tulemuste põhjal välja seni saavutatud positiivsed küljed ja vastavalt selgunud kitsaskohtadele teha edaspidi parendusi lasteaia arendutöös.

Andmeanalüüs

Andmete induktiivse sisuanalüüsi praktikate kirjeldamine toob endaga kaasa palju kirjutatud teksti ning seepärast soovivad Elo et al. (2014) ning Kalmus, Masso ja Linno (2015) kasutada kvalitatiivset sisuanalüüsi, sest see võimaldab keskenduda teksti seisukohalt olulistele tähendustele, kuid lubab arvesse võtta ka ridade vahele peidetut. Andmete analüüsil kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi, sest Elo ja Kyngä'se (2008) kohaselt on sisuanalüüs sobiv meetod analüüsima kirjalikke tekste. Uurimuse seisukohalt on oluline ka selle usaldusväärsus ning Elo et al. (2014) pakuvad välja põhilised usaldusväärsust identifitseerivad küsimused andmete kogumise meetodi valikul, valimi moodustamisel ja sobivate analüüsiühikute valimisel kasutatava kontrollnimekirja, millega parandada sisuanalüüsi kvaliteeti nii ettevalmistavas-, korraldamis- kui esitamisfaasis. Analüüsi lihtsustamiseks loodi erinevad kategooriad teemade kaupa, koondades samasisulised vastused ühe koodi alla. Dey (1993, viidatud Elo & Kyngäs, 2008 järgi) on välja toonud, et kui kategooriad moodustada induktiivset sisuanalüüsi kasutades, siis uurija otsustab läbi interpretatsiooni, missugused tulemused paigutada samasse kategooriasse. Vastustest saadud tulemused süstematiseeriti lugemise käigus tabelisse, et oleks ülevaatlikum ja kergem jälgida. Elo & Kyngäs (2008) toovad välja, et kui uurija on valinud kasutada induktiivset sisuanalüüsi, siis järgmise sammuna tuleb organiseerida kvalitatiivsed andmed. See protsess hõlmab endas koodide avamist, kategooriate loomist ja üldistusi. Väärtuste alusel süstematiseeritud tabelites on eespool tulemused mida sagedamini nimetati, et oleks kohe näha, mille peale nii õpetajad kui lapsevanemad rohkem mõtlevad ja mida tähtsamaks peavad. Kalmus, Masso ja Linno (2015) juhivad küll tähelepanu sellele, et kvalitatiivses sisuanalüüsis ei pöörata spetsiaalset tähelepanu analüüsikategooriate esinemissagedusele, kuid lisavad siiski, et seda võib kasutada olulisemate koodide kokkulugemiseks. Arvulistest tulemustest olulisem on leida ja omavahel seostada koodid ja kategooriad, mis võtavad kokku uurimisküsimuste seisukohast olulised tähendused.

Antud uuringus olid peamisteks eesmärkideks kaardistada, kuidas mõistavad õpetajad ja lapsevanemad uuritava lasteaia arengukavas sõnastatud väärtusi ning kuidas need õpetajate arvates on nähtavad nende igapäevases tegevuses, lasteaia sotsiaalses ja füüsilises keskkonnas ja kuidas seda kõike näevad lapsevanemad. Nimetatud kategooriaid analüüsiti lähtuvalt arengukavas defineeritud väärtuste sisule. Analüüsiks sobivate ühikute valik on vajalik sisuanalüüsi usutavuse kindlaks tegemiseks. Sobivaimad analüüsiühikud on piisavalt suured läbimõeldud tervikuks, kuid küllalt väikesed, et neis sisalduv asjakohane arvamus säiliks läbi

analüüsi. Analüüsiprotsessis tuleb mõtet kirjeldada nii, et selles säiliks lugeja jaoks võimalus hinnata analüüsi usaldusväärsust. Antud töös oli analüüsiühikuks väärtus.

Tulemused on esitatud järgides sama loogikat, mida kasutati küsimustike koostamisel. Vastustest koorus analüüsi käigus välja huvitavaid mõtteid, mis ei ole otseselt uurimuse eesmärgiga seotud. Seepärast on Elo ja Kyngäs'e (2008) sõnade kohaselt tähtis, et uurija peab meeles uurimisküsimused, mis on sisuanalüüsis oluline aspekt. Ka keset kaost peab olema võimalik minna tagasi uurimisküsimuste juurde ja vaadata vaid analüüsiühikut ning selle asjakohasust analüüsis. Analüüsis on kasutatud vastanute tsitaate, et ilmetada seost andmete ja tulemuste vahel ning need on eraldatud muust tekstist kaldkirjaga. Elo et al. (2014) viitavad samuti oma uurimuses tsitaatide kasutamise vajadusele, sest see aitab osutada tulemuste usaldusväärsusele, kuna eeldab küsimustele vastanu informatsiooni täpset edastamist ning see ei ole küsitleja poolt leiutatud. Tulemused peavad peegeldama osalise häält ja seisundit uurimuses ning need ei ole uurijapoolsed mõjutused, motivatsioonid või vaated. See on Graneheim'i ja Lundman'i (2004, viidatud Elo et al., 2014) arvates ka üks põhjusi, miks autorid sageli kasutavad tsitaate, mis näitavad konkreetset seost andmete ja tulemuste vahel.

Tulemused

Kuidas mõistavad õpetajad ja lapsevanemad arengukavas sõnastatud väärtuste sisu?

Tulemused võtab ülevahtlikult kokku tabel 1. *Väärtuste sisu mõistmine õpetajatel ja lapsevanematel* (Lisa 3). Tabelis on esitatud väärtused, nende sisu arengukava järgi ning seejärel õpetajate ja lapsevanemate arvamuste kokkuvõte, mis on süstematiseeritud vastajate arvamuse ühisosa ja ainult ühele või teisele osapoolele iseloomulike vastustena. Kui samasisulist vastust on nimetatud rohkem kui üks kord, siis on sulgudes mainitud kordade arv. Kui mõtet on mainitud vaid korra, siis number puudub.

Tulemustest on näha, et loovuse sisu mõistmise osas on õpetajad ja lastevanemad suures osas ühel meelel. Enim toodi välja olukordade lahendamist väljaspool etteantud piire ja „kastist“ väljas mõtlemist, originaalsust. Vastuste põhjal suuremas osas õpetajate ja lastevanemate arusaam loovusest ühtib ning on kooskõlas ka pakutud definitsiooniga. Arengukavas pakutud määratluse alusel sobivad pakutud vastused kõige rohkem loova mõtlemise arendamise alla. Vastajad ei toonud välja aspekte, mis puudutavad valikute võimaldamist ja süvendatud loovtegevusi.

Omanäolisus tähendab vastanutele julgust olla erinev nii mõtetelt kui tegudelt. See võib olla ka midagi sellist, mille järgi tunneb ära konkreetse inimese või asja, tema individuaalse omapära. Määratlus arengukavas peab omanäolisuse all silmas veel Eesti

rahvakultuuri järjepidevuse kandmist ja omakultuuri väärtustamist läbi lugude, neid aspekte vastajate arvamustes ei esinenud, ning laste eripärade mõistmist ja toetamist. Õpetajad ja lapsevanemad pakuvad tulemuste kohaselt kõige rohkem eripärade mõistmise ja toetamisega seotud vastuseid.

Tervislikkuse sisu poolest tõusid vastustest kõige rohkem esile terved eluviisid ja sport ning tervislik ja tasakaalustatud toit. Õpetajate ja lastevanemate arusaam tervislikkusest ühtis peaaegu täielikult. Erinevusena võib välja tuua õpetajate poolt välja toodud ruumide puhtuse ja korra ning lapsevanemate jaoks olulise hügieeni. Üks vanematest kirjutas nii: „*Tervislikkus on eluviis, mis hõlmab endas tervislikku toitumist, palju värskes õhus viibimist, füüsilist ja ka vaimset aktiivsust. Arvan, et lapsel peaks tervislik eluviis olema see ainus ja õige juba sünnist peale.*“. Arengukavas on kirjas, et tervislikkus on tervislik toitumine ja liikumisaktiivsuse toetamine, mis tulevad vastustest selgelt välja. „Rohelise mõtteviisi“ arendamine jääb olemasolevate andmete põhjal mainimata. Küll aga on nii õpetajad kui vanemad tervislikkust silmas pidades välja toonud vaimse ja füüsilise heaolu, puhkuse, tervisliku mõtlemise ja positiivsuse.

Turvalisus tähendab õpetajate ja vanemate jaoks ülekaalukalt kindlustunnet ja ohutut keskkonda. Tähtsaks peetakse, et keskkond oleks stressivaba. Turvalise keskkonna ja terve psühhosotsiaalse keskkonna tagamine on märksõnad arengukavas. Vastused olid mõlemal vastanute grupil üksmeelsed, vaid üks vanem soovib rühma laste arvu hoida väiksena.

Empaatiilisus on tulemuste kohaselt ühtmoodi mõistetav nii vanematele kui õpetajatele. Tähtsaimaks peetakse oskust mõista ja tajuda enda ja teiste emotsioone, tundmusi, tundeid ja vajadusi ning võimekust asetada enda teise elusolendi olukorda ja temaga arvestada; osata kaasa tunda ja lohutada. Küll aga on vanemad eraldi rõhutanud just lapse oskuste ja eripärade arvestamist. Samuti peavad vanemad oluliseks tähelepanu pööramist ümbritseva keskkonna ja olukorra tajumisele ja tunnetamisele. Arengukavas peetakse empaatiilisuse all silmas inimeste ning inimsuhete austamist ja hoolimist; avatust ja koostöövalmidust igal tasandil. Neist esimene tuleb sisu mõistmise juures antud vastustest välja, kuid avatust ja koostöövalmidust on neist raske välja lugeda.

Kui palju õpetajad mõtlevad 5 väärtuse peale kogu päeva jooksul?

Järmiseks soovis töö autor teada, kas õpetajad mõtlevad nende väärtuste peale tegevuste planeerimisel ja kogu päeva jooksul. Ülevaate tulemustest annab tabel 2.

Tabel 2. Õpetajate mõtlemine väärtuste peale

	Mitte kunagi <i>ma ei ole sellele kunagi mõelnud</i>	Harva <i>olen sellele käesoleval õppeaastal mõelnud ühe või paar korda</i>	Mõnikord <i>olen sellele mõelnud korra või paar kuus</i>	Sageli <i>olen sellele mõelnud korra või paar nädalas</i>	Väga sageli <i>olen sellele mõelnud iga päev</i>
loovus		1	3	8	8
omanäolisus		1	5	8	6
tervislikkus			2	14	4
turvalisus *			4	5	10
empaatilisus		1	5	6	8

Märkus. * Üks ei vastanud sellele küsimusele

Tulemustest on näha, et õpetajad mõtlevad oma tegevuse käigus väärtuste peale ning kõige sagedamini mõeldakse tervislikkusele, mida teeb vähemalt korra või paar nädalas 18 õpetajat 20st. Tähtsusest järgmiseks peetakse loovust, millele mõtleb vähemalt korra või paar nädalas 16 ning turvalisusele 15 õpetajat 20st. Võrdselt mõeldakse omanäolisusele ja empaatilisusele, kus vähemalt korra või paar nädalas on sellele mõelnud 14 õpetajat 20st. Enamasti mõeldaksegi õpetajate vastuste kohaselt loetletud väärtuste peale korra või paar nädalas, kuid vähemalt korra või paar kuus on nende peale mõelnud enamus vastanutest. Kord või paar õppeaasta jooksul on nimetatud väärtuste peale mõelnud vastanutest kolm.

Missuguste tegevustega toetavad õpetajad nende 5 väärtuse arengut lastel kogu lasteaiapäeva jooksul ning missuguseid tähelepanekuid on selles osas teinud lapsevanemad? Kui õpetajad nimetatud väärtuste peale mõtlevad, siis huvitas töö autorit missuguseid tegevusi nad väärtuste kujundamisel on ette võtnud ning mida vanemad tähele on pannud. Õpetajate ja lastevanemate antud vastuseid näeb kokkuvõtlikult tabelist 3. *Väärtuste arengut soodustavad tegevused lasteaias õpetajate ja lastevanemate arvamustes* (Lisa 4).

Loovuse osas tõid nii õpetajad kui vanemad kõige rohkem välja eri tehnikates ja materjale kasutades tehtavaid kunstitöid ja meisterdamisprojekte. Mitmel korral mainiti mõttetöid, otsimismänge, nuputamisülesandeid ja „kastist väljas“ lahenduste pakkumist. Õpetajad tõid oma tegevusest välja olukorrad, kus laps ise midagi välja mõtleb, valib, katsetab, avastab. Välja toodi veel loovjutustamised ja sõnavara arendamine. Vanemad ei oska enda sõnade kohaselt sellele küsimusele loovuse osas vastata, sest ei ole päevategevuste ajal lasteaeda sattunud. Üks vanem toob välja, et näeb pigem üksteisega sarnaseid joonistusi ja see ei anna märku loovusest. Kui vaadata loovuse arengukavas määratletud sisu, siis on

selleks valikute võimaldamine, loova mõtlemise arendamine ja süvendatud loovtegevused. Saadud vastustest tõusevad esile tegevused, kus pööratakse tähelepanu loova mõtlemise arendamisele, vähem valikuid võimaldavaid tegevusi. Kas ja kui palju välja toodud ülesanded ka süvendatud loovtegevusi sisaldavad, seda on vastustest raske välja lugeda. Tegevustes on loovuse avaldumise osas vanemad ära märkinud veel õues viibimise ja rabamatka rühmaga.

Omanäolisus tähendab arengukava kohaselt Eesti rahvakultuuri järjepidevuse kandmist; omakultuuri väärtustamist läbi lugude ning laste eripärade mõistmist ja toetamist. Uuringust selgunud vastuste kohaselt pööratakse rohkem tähelepanu laste eripärade mõistmisele ja toetamisele, mis tuleb välja nii ühistest kui õpetajate ja vanemate eraldi antud vastustest. Ühistest vastustest mainitakse kõige rohkem kunstitegevusi nii planeeritud kui vabas tegevuses. Samuti toetatakse last julguses olla teistest erinev ning avaldada oma mõtteid. Õpetajad toovad eripärade toetamise all välja Hea Alguse metoodika ja LP-meeskonnad. Vanemad on tähele pannud, et „eriliselt“ käituvale lapsele leitakse tema jaoks sobiv lahendus. Rahvakultuuri järjepidevuse kandmise juures ühisosa ei selgunud. Õpetajad toovad välja mõned traditsioonid nagu sõbrasõlg, sünnipäev, emakeelepäev, jõulu tänuõuna. Vanemad on tähelepanekutena märkinud taaselustatud traditsioonilised kasvatusmeetodid, kombed mängud. Antud vastustest ei selgu, kas lasteaias tegeldakse omakultuuri väärtustamisega läbi lugude. Õpetajad toovad omanäolisuse all veel välja õuesõppe võimaluste kasutamise ja et igalühel on oma nägemus. Vanemad märgivad ära nende jaoks omanäolised keskkonnateemad ja –projektid, pidude lahendused, õpetamine läbi katsete. Omanäoline on pigem see, kuidas õpetaja selle lahti mõtestab ning seda väärtustab.

Tervislikkuse osas on nii õpetajad kui lastevanemad suuresti ühel meelel ja sellekohased tegevused on lasteaias nähtavad. Enim tuuakse välja mitmekesine menüü ja vahepaladeks pakutavad puu-, juur- ja köögiviljad toitumise poole pealt. Liikumisaktiivsuse toetamise osas liikumismängud ja sportlikud tegevused ning matkad igal aastaajal. Õpetajad peavad oluliseks isiklikku eeskuju ja laste konfliktide lahendamise- ja suhtlemisioskuste arendamist. Vanemate jaoks on positiivsed lasteaias õhtupoolsel ajal pakutavad liikumist võimaldavaid huviringid nagu jalgpall, iluvõimlemine ja judo. Kui arengukavas välja toodud tervisliku toitumise ja liikumisaktiivsuse toetamine joonistuvad vastustest kenasti välja, siis on neist raske välja lugeda „roheline mõtteviis“ arendamist.

Küsitluse tulemusena saadud vastustest võib näha, et turvalisusega on lasteais tegeldud nii, nagu see on määratletud arengukavas. Suuremas osas on mõlemad vastanute grupid ühel meelelel. Tähtsaks peetakse reegleid ja kokkuleppeid ning nende järjepidevat meeldetuletamist ja selgitustööd. Jälgida tuleb, et paigas oleks laste ja täiskasvanute vaheline

suhtarv. Õpetajad toovad omalt poolt esile laste teadlikkuse tõstmise ehk mida teha kui midagi juhtub? Oluliseks peetakse loomu poolest elavamate laste jälgimist, et vähendada temaga juhtuda võivate õnnetuste riski või hoopis agressiivse lapse eraldamist teistest. Lapsevanemad toovad esile lukustatud ukсед ja hindavad õpetajate koolitatust vaimse tervise tagamiseks, mille tulemusena on lasteaed liitunud kiusamisest vaba lasteaia võrgustikuga. Veel toovad vanemad turvalisuse osas välja, et väljaspool lasteaeda on lastel turvavestid ja liikumiseks valitud turvaline tee. Turvalisus vanemate jaoks tähendab ka seda, et laps näeks, kellega ta päevaks jääb. Turvatunnet sisendab veel kätepesule tähelepanu pööramine, eriti haiguste perioodil. Vanemad mõtlevad ka rühma täituvuse ja täiskasvanute arvu peale, keda peaks olema 20 lapse kohta vähemalt 3.

Empaatilisuse osas on vastused üksmeelsed ja suures osas kattuvad. Kõige olulisemaks peetakse lapse murede kuulamist ja tema lohutamist ning mängulisi tegevusi empaatia õpetamisel. Õpetajad toovad välja isikliku eeskuju ja teadmise, et laste ideid kuulatakse, mitte ei suruta enda omi peale. Vanemate jaoks on oluline õpetaja empaatiavõime, et lapsed saaksid rääkida neile olulistest asjadest, tundmata hirmu narrimise või tõrjumise ees. Samuti jalutuskäigud looduses ja oskus oodata oma järjekorda nii tegevustes kui mängudes. Arengukava määratleb empaatilisuse kui inimeste ning inimsuhete austamise ja hoolimise. Välja toodud tegevused näitavad, et selle osaga õpetajad tegelevad ja ka vanemad on seda tähele pannud. Empaatisus on ka avatus ja koostöövalmidus igal tasandil. Konkreetseid vastuseid, mis näitaks et sellega tegeldakse, tulemustest ei selgu või ei oska töö autor neid sealt välja lugeda.

Millisel moel on nähtavad 5 väärtust lasteaia sotsiaalses keskkonnas ning kuidas mõistavad ja näevad seda lapsevanemad? Lisaks pakutavatele tegevustele on lasteaia olulisel kohal lapsi ümbritsev sotsiaalne keskkond. Sellest sündis järgmine uurimisküsimus ning kuidas väljendavad ja näevad 5 väärtust õpetajad ja lastevanemad, sellest annab aimu tabel 4.

Väärtuste rakendamine ja nende nähtavus sotsiaalses keskkonnas (Lisa 5).

Loovuse osas on õpetajate ja vanemate poolt enim mainitud looduslikust materjalist vabateemalist meisterdamist ja kunstitöid ning ülemajalisi üritusi ja nende läbiviimist. Oluliseks peetakse ka suhtlust lapse ja õpetaja vahel ning laste omavahelisi suhteid, käitumismusteid ja nende suunamist. Õpetajate jaoks on olulisim probleemide lahendamise oskus ja alternatiivide otsimine ning individuaalne suhtlus lapsega. Vanemad toovad loovuse osas välja mitmeid tähelepanekuid, nt sööma minnes valib õpetaja lapsele kaaslase ja laps peab seda tolereerima. Meeldivana tuuakse välja mängukool ning laste ja õpetajate vahelised

väga head suhted, mis kindlasti soodustavad loovust. Positiivsena mainitakse probleemidele ümarlauas ühiselt loovate lahenduste leidmist. Märgetud on ka arendamist vajavaid kohti nagu vestlusringid, kus tuleks ärgitada lapsi rohkem vestlema, mõtlema, filosofoerima. Kuid ka vanemad võiks koostöös õpetajatega leida lapse loovuse suunamisel personaalse suuna. Vastustest ei tule kuigi hästi esile ükski arengukavas määratletud loovuse sõnastus. Kõige enam väljendub see ehk loova mõtlemise arendamises. Valikute võimaldamist ja süvendatud loovtegevusi seoses sotsiaalse keskkonnaga on raske leida.

Omanäolisuse kui väärtuse osas tulevad sotsiaalses keskkonnas kõige selgemini välja tegevused, mis on seotud laste eripärade mõistmise ja toetamisega, vähem märgitakse Eesti rahvakultuuri järjepidevuse kandmist. Vanemate ja õpetajate vastustes ongi kõige rohkem mainitud erinevuste õpetamist ja märkamist ning nende mõistmist, sest kõik on omamoodi erilised. Tähtsaks peetakse mõlemate puhul ka sotsiaalset keskkonda, sest sellest sõltuvad lapse mõttemaailm ja väärtused, mida ta hiljem austama hakkab ning kuidas oskab väärtustada traditsioone. Õpetajad toovad välja omanäolise preemia sõbrasõle ja omanäolised rühmad, mis erinevustest hoolimata samas suunas mõtlevad. Vanemad on märkinud omanäolisena õpetajate kutsumise eesnime järgi ning selle, et õpetajad on laste sõbrad JA õpetajad. Kuna kõik õpetajad jälgivad kõiki lapsi, siis võivad lapsed liikuda kogu õuealal, laps võib massist eristuda, teda julgustatakse tegelema sellega, mis talle meeldib. Kuivõrd mitmes rühmas on erivajadustega ja eri rahvustest lapsi, siis on näha, et erinevusi soositakse. Kuigi kergem oleks kui kõik alluksid kindlale korrale, siis tuleks jägida, et sellega ei surutaks alla omanäolisust ja isikupära. Mis puudutab omakultuuri väärtustamist läbi lugude, siis ei oska töö autor neid välja lugeda ei õpetajate ega lastevanemate antud vastustest, millest võib järeldada, et sellele osale tuleks edaspidi rohkem tähelepanu pöörata.

Tervislikkuse osas on kõige enam vastuseid, mis puudutavad tervislikku toitumist ja liikumisaktiivsuse toetamist. Enim on märgitud tervisliku toitumise põhimõtete selgitamist ja propageerimist ning tervislikku vahepala. Tähtsaks peetakse veel liikumist, sportlikke tegevusi ja iga ilmaga õues käimist. Õpetajad toovad esile oma tunnetest aru saamise ja nendega toime tulemise ning lastevaheliste erimeelsuste lahendamise. „Rohelise mõtteviisi“ arendamise alla võiks sobituda vanemate pakutud kaks korda aastas toimuvad matkad kogu perele. Lastevanemate poolt on veel rohkem märgitud „tervislikud“ suhted laste ja õpetajate vahel. Positiivsena tuuakse välja, et õpetajad püüavad välistada sotsiaalset tõrjutust. Vanemad ise ei halvusta ega kommenteeri laste kuuldes pakutavat toitu ja lasteaia üritustele ei sobi kokkulepete kohaselt rämpstoit ega –jook. Kui laps haigestub, siis on tema koht kodus mitte

lasteaias. Vanemad tajuvad ka, et kõik osapooled tunnevad enda vajalikuna ehk valitseb terve vaim.

Turvalisuse, ning selle määratlus arengukavas turvalise mängukeskkonna ja terve psühhosotsiaalse keskkonna tagamisel, järgimine tuleb uuringu käigus saadud vastustest välja ja on näha, et sellega tegeldakse. Mõlemad osapooled näevad ja kogevad, et lapsed on ümbritsetud õpetajatest ning neil on alati võimalik oma mõtteid avaldada ja täiskasvanutelt abi saada, suhted on sõbralikud, usalduslikud ja toetavad. Õpetajad näevad sotsiaalses keskkonnas turvalisuse all kõige rohkem lukustatud väravaid ja uksi, mis võõraid eemal hoiavad ja individuaalset lähenemist koos LP-mudeliga. Vanemad tunnetavad turvalisust läbi toetava suhtumise kõikides kombinatsioonides ning õpetajad on sümpaatsed ja heatahtlikud, kes lastele pigem seltsilisteks ja suunanäitajateks. Kõige olulisemaks turvalisuse juures peavad vanemad piisavat järelvalvet.

See, et empaatilisusega lasteaias tegeletakse tuleb tulemuste kohaselt välja. Ei ole küll kuigi palju õpetajate ja vanemate kattuvaid vastuseid, kuid õpetajate jaoks olulised tegevused on saanud täiendust vanematepoolsete tähelepanekutega, mis omakorda toetavad õpetajate tegevust. Mõlemad osapooled märgivad lapse oskust näha kaaslast ja tajuda teiste tundeid, tõlgendada käitumist ja leppida sõbra iseärasustega. Lapsi suunatakse ka üksteist kuulama, tunnetest rääkima ja neist aru saama. Õpetajate poolt peetakse olulisimaks isiksusena teistega arvestamist ja soovi saada lugupidavat ja avatud suhtumist kollektiivis. Lapsega rääkimisel on vajalik valida sobiv hääletoon ja kehakeel. Vanemad ootavad õpetajatelt lapsevanemate igapäevset abistamist ja julgustamist ning suhtlemist peegeldaval viisil.

Millisel moel on nähtavad arengukavas sõnastatud 5 väärtust lasteaias füüsilise keskkonnas? Last ümbritseb lasteaias ka füüsiline keskkond ning seetõttu on huvitav näha, kas ja millisel moel arengukavas sõnastatud väärtused seal nähtavad on. Tulemused on kokkuvõtlikult välja toodud tabelis 5. *Väärtuste nähtavus füüsilises keskkonnas* (Lisa 6).

Loovuse arendamise osas on nii õpetajad kui vanemad lasteaias füüsilises keskkonnas välja toonud mitmeid positiivseid tähelepanekuid. Ära on märgitud lastele loodud ronimis- ja jooskmisvõimalused siseruumides liumägede ja sildade näol mängukoridoris. Õues tuuakse esile mitmekesine õueala, atraktsioonid ja mäed, lastele tegutsemiseks mitmekülgsed mänguasjad ja vahendid. Lastevanemad on tähele pannud, et lasteaias on palju eri vorme, õhku, avarust ja valgust ning seepärast hakkab fantaasia kohe tööle. Tähelepanu pööratakse ka mitmele puudusele, kus õpetajate arvates ei ole õueala väga hea, kuid siiski on kuiva ja sooja

ilmaga võimalik tuua enamiku toas kasutatavatest vahenditest õue. Lapsevanemate poolt tuleb tähelepanek, et õuealal võiks olla rohkem vaimselt arendavaid mängu, nagu näiteks labürint, kust lapsel tuleb väljapääs leida. Füüsiline keskkond võimaldab arengukavas märgitud määratlusest lähtuvalt lastele valikuid ja arendab loovat mõtlemist. Kuidas aga pööratakse tähelepanu süvendatud loovtegevustele, ei oska konkreetsetest vastustest välja lugeda.

Selles, et lasteaed on füüsilise keskkonna poolest omanäoline, on ühel meelel nii õpetajad kui lastevanemad. Mõlemad osapooled on välja toonud omanäolised ruumid ja õueala ning erilised rühmad, oma omanäolisust rõhutavates elementide, tegevuste ja mängudega. Õpetajad märgivad omanäolisena veel mängukoridoris asuva rehetare ning tervislikkusele mõtlema panevad pildid ja kirjanduse. Samuti rühmaruumid, mis on sistatud rahva tähtpäevi silmas pidades, traditsioonid ja kroonika olemasolu. Vanemad näevad omanäolisust füüsilises keskkonnas läbi eksponeeritud laste tööde. Laste innustunud olek ja elevus, mis on keskkonnast tingitud – palju sopikesi, piisavalt avarust, koridoris erinevad pinnavormid ja ojad. Arengukavas välja toodud määratlusi omanäolisuse kohta füüsilises keskkonnas on raske seostada. Mõningal määral tuleb vastustest välja Eesti rahvakultuuri järjepidevuse kandmine ja omakultuuri väärtustamine läbi lugude.

Füüsiline keskkond on vastanute arvamuste kohaselt tervislik, võimaldades tervislikult toituda ning liikumisvõimalused on suurepärased nii siseruumides kui õuealal. Õpetajad näevad positiivsena igapäevast tervislikku vahepala ja võimalust leida rahulik koht. Välja toodud miinusena on rühmaruumis suvel väga palav, samas on õues vähe katusealuseid kuhu varjuda nii päikese kui vihma eest. Nimetatud on ka sundventilatsiooni ja koridori kaldus seinu. Vanemate poolt tuuakse positiivsena toitute valmistamine lasteaia köögis ja naturaalist materjalidest sisustus ning mööbel.

Füüsilist keskkonda nähakse turvalisena nii sees kui väljas, kus lastele on tagatud pidev järelvalve ja pidev reeglite meeldetuletamine. Mänguvahendid ja atraktsioonid on ohutud ja terved. Lastevanemad on ära märkinud pehmed ja ümarad ronimisalad siseruumides ning koha, kuhu laps saab jätta isiklikke asju. Õpetajad toovad esile lasteaia olevad „ohtlikud“ kohad, mis on lastega kaardistatud ja seda laste vaatevinklist. Ise peavad õpetajad ohtlikuks rattatee kõrval olevaid kuure. Vanemad näevad õues ohuna kiikusid liivaalal ja mänguväljakut läbivat rattateed, kus mänguhoos on õnnetused kerged tulema. Õuealal on vanemate arvates päris palju sellist, mis pole piisavalt turvaline ning õpetajatel on palju jälgimist, et lastega kõik hästi oleks. Vastused annavad ülevaate sellest, kuidas on tagatud turvaline mängukeskkond, kuid toovad samas välja ka mõned kitsaskohad. Küll aga ei ei selgu, kuidas tagatakse terve psühhosotsiaalne keskkond.

Küsimustiku lõpus oli õpetajatele küsimus: *Missuguste väärtuste rakendamisel nad vajaksid koolitust või nõustamist, rohkem teadmisi või oskusi?* Oma valmisolekust väärtuste osas teadlikkust tõsta andis teada kuus vastanut. Neist üks sooviks koolitust kõikide väärtuste osas, kaks leiab, et vajaks rohkem teadmisi loovuse arendamisel ning omanäolisust ja tervislikkust on mainitud ühel korral. Eraldi on välja toodud, väärtuskasvatus lasteaia ning kuidas hoida olulisi väärtusi „fookuses“.

Arutelu

Enne käesoleva uurimuse läbiviimist olid uuritaval lasteaial arengukavasse sõnastatud väärtused, mille järgi asutuses toimima peaks. Vooremäe (2008, viidatud Peterson, Suur, Õun, 2014) kohaselt toetub kogu õppe- ja kasvatustegevus lasteaia organisatsiooni põhiväärtustele, kusjuures väärtused peavad organisatsioonis juba olemas olema, neid ei saa kunstlikult tekitada. Mitmed autorid (Vadi, 2000; Arweck ja Nesbitt, 2004; Schwartz, 2012) on välja toonud, et mõistes inimese käitumise sügavamaid põhjusi ning väärtusi võib neid vaadelda kui motivatsiooni allikaid. Sutrop (2014) tuletab meelde, et väärtused ja väärtushoiakud kujunevad eelkoolieas ning suuremateks mõjutajateks on lapsevanemad ja õpetajad. Schwartz'i (2012) kohaselt sõltub väärtussüsteem indiviidi prioriteetidest ehk kas rohkem tähtsust omistatakse saavutusele, õiglusele, uudsusele või traditsioonidele, sest ka need valikud sõltuvad väärtustest ja neist tulenevatest normidest ja hoiakutest, kusjuures iga hoiak või käitumine hõlmab endas rohkem kui üht väärtust. Sellest lähtus ka esimene uurimisküsimus: Kuidas mõistavad õpetajad ja lapsevanemad arengukavas sõnastatud väärtuste sisu? Kui läheneda loovusele tema klassikalise definitsiooni järgi, siis on loovus loov suhtumine oma tegevusse, loomevõime (Eesti keele ... , 2009). Sellest lähtuvalt võib öelda, et nii õpetajad kui vanemad saavad sellest ühtemoodi aru. Suurem osa vastustest on suunatud loova mõtlemise arendamisele. Kui seda aga vaadata arengukavas määratletud sisu alusel, siis peaks need sisaldama veel valikute võimaldamist ja süvendatud loovtegevusi.

Omanäolisuse osas on leidnud kinnitust klassikaline definitsioon, mis on „Eesti keele seletava sõnaraamatu“ (2009) järgi: isikupärane, omalaadne, omailmeline, omapalgeline. See sobib ka arengukavas pakutud määratlusega laste eripärade mõistmise ja toetamise kohta. Arengukava pakub omanäolisuse juures välja veel kaks määratlust, neist esimene on Eesti rahvakultuuri järjepidevuse kandmine, kus üks õpetaja on välja toonud traditsioonide loomise ja neist kinnipidamise. Seda võib autori arvates seletada sellega, et õpetaja on arengukavas sõnastatud väärtuste ja nende määratlustega rohkem kursis või osalenud arengukava koostamisel. Teiseks määratluseks on omakultuuri väärtustamine läbi lugude, millega

tegelemist uuringu tulemustest sisu mõistmise osas aga ei ilmne. Sellest võib järeldada, et osapooled mõistavad väärtuse sisu selle klassikalises mõttes ühetaoliselt, kuid arengukavas toodud määratlus on laiem ja vajab, et sellele pööratakse täiendavat tähelepanu. Küll aga on vanemad ära märkinud, et nende jaoks on omanäolisus ja loovus samad väärtused, mis on tihedalt seotud ka sallivusega.

Tervislikkusele pakub „Eesti keele seletava sõnaraamat „ (2009) sellise seletuse - tervislik: tervisesse puutuv, sellega seotud; tervisele kasulik. Tervislik toit, jook, kliima. Tervislik toitumine, eluviis. Tervislikud elu- ja töötingimused, heast tervisest tunnistust andev. Tervislikkuse osas kattuvad vanemate ja õpetajate arusaamad peaaegu täielikult, olles võrdselt esindatud nii tervisliku toitumise kui liikumisaktiivsuse toetamise osas. Saadud vastuste sisu ei anna märku „roheline mõtteviisi“ arendamise olulisusest osapoolte jaoks. Huvitav on see, et nii vanemad kui õpetajad on tervislikkuse all välja toonud vaimse ja füüsilise heaolu, puhkuse, tervisliku mõtlemise, positiivsuses ja rõõmsameelsuse. Autori arvates kõlab see mõistlikult, sest tervislikkus hõlmab endas ka pakutud vaimset ja füüsilist heaolu. Mag (2010) täiendab mõtet viidates Dumitrescu, M. ja Dumitrescu, S. 'le (2005), et lastel on lasteaias vähem stressi, kui neile pakkuda soojust, rahulikku keskkonda, ja natuke „kvaliteetaega“ nautides õpetaja täielikku tähelepanu, tehes koos rõõmu pakkuvaid ja lõõgastavaid tegevusi.

Turvalisus on kaitstus, julgeolek, ohutus (Eesti, 2009) ja selles osas on huvitav tulemus, sest õpetajate ja lastevanemate vastused langevad sisu mõttes kokku ja need ühtivad töö autori arvates täielikult ka arengukavas nimetatud määratlusega.

Empaatilisuse sisu sobitub uuringus käigus selgunud vastuste kohaselt klassikalise definitsiooniga, mida pakub „Eesti keele seletav sõnaraamat“ (2009): empaatiale omane; sisendusik, kaasaelav, mõistev. Uuritava lasteaiarengukava määratleb selle inimeste ning inimsuhete austamise ja hoolimisena. Tulenevalt uuringus oma panuse andnud õpetajate ja lastevanemate ütlustest võib öelda, et nimetatud määratluse sisu sobib vastustega. Teine määratlus arengukavas on avatus ja koostöövalmidus igal tasandil, kuid tulemusi vaadates sellekohase sisu mõistmise kohta viited puuduvad.

Narvaez'i (2006) järgi on õpetajad nii eeskujud kui laste arengu edendajad, kaasates seejuures partneritena lastevanemaid, andes neile teavet iseloomu kujunemisest ja lastevanemate rollist sellesuunalistes jõupingutustes. Eeskuju andmine ja kaasamine on kergem kui mõlemad osapooled saavad asjadest ühtemoodi aru. Nimetatud väärtuste sisu osas valitseb tulemuste kohaselt vanemate ja õpetajate vahel suuremalt osalt üksmeel, kui lähtuda väärtuste klassikalistest definitsioonidest.

Järmiseks uurimisküsimuseks oli: Kui palju õpetajad mõtlevad 5 väärtuse peale kogu päeva jooksul? Selle küsimusega soovis töö autor teada, kas õpetajad mõtlevad nende väärtuste peale tegevuste planeerimisel ja kogu päeva jooksul või toimub tegevus sisetunde ajal.

Vadi (2000), Arweck ja Nesbitt (2004) ning Schwartz'i (2012) sõnul on väärtuste abil võimalik prognoosida valikuid nii pikemaks kui lühemaks perioodiks, mõistes inimese käitumise sügavamaid põhjusi ning väärtusi. Väärtused aitavad meil teha valikuid ja lahendada situatsioone oma igapäevase käitumise, toimimise ja väljapoole paistmise osas. Tulemustest selgus, et kõige enam mõtlevad õpetajad turvalisuse, loovuse ja tervislikkuse peale. Enamasti mõeldakse väärtuste peale korra või paar nädalas, kuid kolm töötajat on välja toonud, et teevad seda kord või paar aastas. Selline tulemus võib autori arvates olla tingitud sellest, et vastanute hulgas on ka neid, kes küll lasteaia töötavad, kuid igapäevaselt rühmaga ei tegele. Siis on ka mõistetav, et antud väärtuste peale ei ole vaja mõelda sama palju kui teeb seda igapäevaselt lastega tegelev inimene.

Järgmise uurimisküsimusena huvitas käesoleva töö autorit, missuguste tegevustega toetavad õpetajad nende 5 väärtuse arengut kogu päeva vältel ja mida on märganud lastevanemad? Harro-Loit (2011) soovib küsida, kas lasteaia arengukavas nimetatud väärtused on lasteaia igapäevas kogetavad või püüeldakse nende poole. Väärtusarenduse raames tehtud vastavate tegevuste kriitiline analüüs aitab saada oma tegevusele ausat tagasisidet ja sisulisi vastuseid. Lasteaia arengukavas on loovuse ühe määratlusena loova mõtlemise arendamise, kus mõlemad osapooled toovad välja eri tehnikates ja materjalidega kunstitööd ja projektid, mõttetöö, otsimismängud ja nuputamisesanded. Olukorrad, kus laps ise midagi välja mõtleb, valib, katsetab, avastab; loovjutustamised ja sõnavara arendamine õpetajate poolt. Tuginedes Niemi'le (2009) on õpetaja alati väärtuste vahendaja ning seda mõtet illustreerib töö autori arvates ühe õpetaja tsitaat: „Eriti oluline õpetaja hoiak ja pooldav suhtumine loova õhkkonna kujundamisel. Loovus ei ole pelgalt oskus end kunstiliselt/musikaalselt väljendada, see on palju enam!“.

Õpetajad ütlevad, et lasevad lastel vahel igavleda, mis on kooskõlas Grahn'i (2009) soovitusel võimaldada lapsele aega igavlemiseks või segamatuks mänguks, sest nii sünnivad uued ja huvitavad ideed. Grahn (2009) lisab, et last ümbritsevas keskkonnas peab olema midagi, mis tekitab temas huvi ja ärgitaks tegutsema. Ühised vastused toovad välja mängu käiku mitte dikteerivad mänguasjad ja erinevad klotsid, mida omavahel kombineerida.

Lasteaia arengukavas (2013) mõistame loovuse ühe määratlusena süvendatud loovtegevusi, mille üheks väljundiks eneseväljenduse arendamine ja selle ühe võimalusena on nii vastanud kui Sendil ja Erden (2012) nimetanud laste vaba mängu. Vanemad on märkinud õues viibimised ning rühma ja vanemate ühise väljasõidu rabasse, mida toetab positiivselt Grahn'i (2009) mõte, kus looduses viibinud lapsed leiavad endale ise tegevust ja suudavad tegevusi lõpetada ning ei jää lihtsalt teiste mängu vaatama. Üks vanematest võtab asja kokku nii: „*Ma lapsevanemana näengi, et lasteaia on omanäolisus ja loovus jõudnud kenasti õppetöösse (puudutab nii käelist tegevust, keskkonna teemasid; aasta/nädala teemasid.)*“.

Omanäolisuse alt leiame üheks lasteaia eripäraks nimetatud omakultuuri väärtustamise läbi lugude ning selle all mõistetakse laste õpetamist väärtustama rahvuskultuuri ja selle tunnuseid nagu keel, kombed, traditsioonid, sümboolika jne, lähtudes oma paikkonna, asutuse ja laste eripärast. Omakultuuri tuleks tutvustada seoses loodusega ehk looduslähedus, teiste inimestega seotult ehk kollektiivsus ning esivanemate poole pealt traditsioonilisus läbi isikliku ja kogukondliku mälu ning keele (Tartu Lasteaed, 2013). Selle määratluse juures vastuste ühisosa välja ei tule, küll on õpetajad nimetanud mõningaid traditsioone nagu emakeelepäev, jõulu tänuõuna. Vanemad toovad välja taaselustatud traditsioonilised kasvatusmeetodid, kombed, mängud.

Uurimuse tulemused osutavad, et tegevustes lastega pööratakse rohkem tähelepanu laste eripärade mõistmisele ja toetamisele ning seda nii ühiste kui erinevate vastuste põhjal. Selline tulemus võib autori arvates tuleneda ühest lasteaia eripärast, kus Hea Alguse programmi rakendamise juures peetakse oluliseks iga lapse individuaalsuse ja omapära arvestamist (Tartu Lasteaed, 2013). Mag (2010) tuletab meelde laste soovi, et neid aktsepteeritakse eelkõige just sellistena nagu nad on. Eelneva mõtte kinnituseks lapsevanema tsitaat: „*Kõik teised rühma tüdrukud käivad iluvõimlemise trennis. Minu laps on ainuke tüdruk, kes käib džudos ja teda on selle eest tunnustatud, et tal on teistest tüdrukutest erinev huvi.*“.

Vanemad on õpetajate pingutusi laste eripärade arvestamisel märganud pidudel, kus lapsele on antud talle sobiv roll. Omanäoliste üritustena on märgitud „kikilipsupidu“ ja „kohvikus istumist“, keskkonnateemad ja –projektid, praktilised katsed, tehtus ülesandele järgnev preemia. Vastus, miks vanemad just selliseid tähelepanekuid on teinud, võib peituda selles, et nad lihtsalt ei satu päevategevuste ajal lasteaeda. Arenguvõimalusi on veel õpetaja ja vanema koostöös: „*Lapsevanematega tehtavatel lapse arenguestlustel ei tule see omanäolisus hästi esile – õpetajad ei suuda esile tuua, mis on minu lapse omapära, omanäolisus!*“ ja õpetaja oskuses tuua välja lapse eripära ning tema positiivseid ja nõrgemaid

külgi, mis lapse omanäolisust arvestavad. Ühe vanema mõte omanäolisuse rõhutamiseks:
„Sooneutraalse kuuma teema valguses oleks võibolla tore mõte nn kodu/nuku (tüdrukute) nurk ja auto-/klotsipesa (poiste) nurka kuidagi vastaspoolele atraktiivsemaks muuta. Tüdrukuid ehituspesas olen näinud, kuid vastupidi mitte „.

Antud vastustest ei selgu, kas lasteaia tegeldakse omakultuuri väärtustamisega läbi lugude. Kuivõrd see on välja toodud ühe lasteaia eripärana ja süvendatud loovtegevuste juures tuleks arengukava kohaselt tegevuste läbiviimisel toetuda just pärimuslugudele, muinasjuttudele ja kirjanduspaladele, siis töö autori arvates tuleb sellele edaspidi rohkem tähelepanu pöörata. Mõtet toetab Schön (2009), kes viitab rahvausundile, kui kohale kust leiab põhjanevaid väärtushinnanguid ning mille tähtsaim funktsioon on kasvatus ja olemasolevasse seoste ja mõtte loomine. Boonusena aitab müstiliste lugude edasjutustamine kaasa laste kuulamis- ja jutustamisoskuste arengule.

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on kirjas, et laps väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervelt ja ohutult. „Tartu Lasteaed ...“, (2013) arengukavast leiab väärtusena veel liikumisaktiivsuse toetamise. Tervislikkusega seotud tegevused on lasteaia nähtavad ja seda võib järelda nii vanemate kui õpetajate antud suuresti kattuvatest vastustest. Õpetajad peavad oluliseks enda eeskuju ja laste konfliktide lahendamise- ja suhtlemisoskuste arendamist. Ka Mag (2010) soovib läbi isikliku eeskuju ja käitumise aidata kaasa laste probleemide lahendamise oskusele, tuues välja õpetaja teadlikkuse just emotsioonidest, mis aitavad luua kindlust ja toovad kasu õppimisele. Seejuures on oluline lapse empaatiline kuulamine ja tunnetega arvestamine, abistamine sobivate sõnade leidmisel. Kui tervisliku toitumise ja liikumisaktiivsuse toetamine joonistuvad vastustest välja, siis ei oska töö autor neist välja lugeda „roheline mõtteviisi“ arendamist, kuid kuna see on välja toodud uuritava lasteaia ühe eripärana siis ei saa seda tähelepanuta jätta. Ka „Koolieelse lasteasutuse....“ (2008) kohaselt peaks laps väärtustama keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi. Liikumisaktiivsuse toetamise osas toovad vanemad veel välja võimaluse lastel peale lõunat osaleda trennides, mille valikul on lähtutud lastevanemate soovidest ja arengukavas määratletud väärtustest, toetades oma tegevusega lasteaia õppekava (Tartu Lasteaed..., 2013).

Turvalisuse osas ühtivad õpetajate ja vanemate vastused, sobitundes samas ka arengukavas määratletud sisuga. Vanemad on välja toonud, et lastel on väljaspool lasteaeda turvavestid ja liikumiseks valitud turvaline tee. See on vanemate poolt hea tähelepanek, sest lähtuvalt arengukavast (2013) tuleb õpetada lapsi turvaliselt liiklema ja kaaslastega arvestama. Terve psühhosotsiaalse keskkonna osas lisab vanematele turvalisust, kui: „*Lastega räägitakse*

soojalt, vajadusel korrale kutsudes. Hommikul on näha, et lapsi oodatakse, õpetaja tuleb alati tervitama. Kallistamine, sülle võtmine.“ Turvalisusele viitab ka Narvaez (2006) pidades oluliseks, et lapsed oskaksid ja suudaksid rahumeelselt konflikte lahendada. Konfliktide rahumeelne lahendamine võib õpetajate vastuste põhjal kasuks tulla seoses agressiivse lapse teiste hulgast eemaldamisega või löömise ennetamisel. Mis puudutab turvalisust tegevustes lastega, siis üks vanem on kirjutanud: „*Ma ei tunneta ega näe seda lapsevanemana või vähemalt ei oska ma lapsevanemana midagi esile tuua. See ei tähenda, et turvalisuse peale ei mõelda.*“

Empaatiilisus on määratletud kui inimeste ja inimsuhete austamine ja hoolimine, avatus ja koostöövalmidus igal tasandil „Tartu Lasteaed“ (2013). Vanemate jaoks on tähtis õpetajate empaatiavõime: „*Meie rühmas on üks väga arglik tüdruk, keda julgustatakse väga palju. Minu laps vajab palju tunnustamist ja talle antakse ülesandeid, mis võimaldavad tal välja paista.*“ või „*Lapsed on kõik erinevad, erineva iseloomuga, temperamenditüübiga, arvan, et tegevustes arvestatakse sellega. Kui laps ei julge esineda, siis ei sunnita teda selleks, samas innustatakse proovima.*“ Vanemate väiteid kinnitab ja ühiseid vastuseid toetab Mag (2010), kes on rõhutanud kui oluline oskus on õpetaja jaoks olla empaatiline, kannatlik ja rahulik, osates vajadusel siiski adekvaatsel viisil eksimustele tähelepanu pöörata ja neile reageerida või anda tagasisidet väikseimagi edusammu korral. Rohan'i (2000) sõnul on inimestel üksteisele vastastikune mõju ja nad on sundimatud ning muudavad oma uskumusi maailmast, kui käituvad konkreetset viisil piisavalt tihti. Seega võib tuginedes Rohan'ile (2000) ja Mag'ile (2010) oletada, et just tänu õpetaja järjekindlale eeskujule õpivad lapsed käituma soovitud viisil.

Jägmise uurimisküsimusena analüüsiti: millisel moel on 5 väärtust nähtavad lasteaia sotsiaalses keskkonnas? Õpikeskkond ja sealne mikrokliima on kõige selgemateks märkideks õpikultuurist, mida õpetaja oma tegevusega tahtmatult või tahtlikult toetab, neutraliseerib või vastandub sellele. Kuidas õpetaja oma ülesandeid näeb, sõltub tema maailmavaatest (Valgmaa & Nõmm, 2008). Loovuse osas on osapooled välja toonud mitmeid erinevaid suhtlemisviise, mille olulisust toetab ka Mag (2010), tuues välja et vaimset ja emotsionaalset tasakaalu vajavad kõik ja neid „õppetunde“ jagatakse kogu päeva jooksul lapse ja õpetaja omavahelises suhtluses. Mag'i (2010) mõtte kinnituseks: „*Lapse – õpetaja suhe põhineb suunamisel, järgides põhimõttelisi viisakus-, käitumisnorme, mis sõltumata kodusest kasvatuses peavad jääma kõikidele lastele kohustuslikuks.*“ Teine vanem näeb suhetes loovust nii: „*Arvan, et laste ja õpetajate vahel kajastub loovus tehtud töödes, suhtluses on mul seda raske hinnata.*

Nii palju kui olen kuulnud vestlusringe, siis arvan, et siin osas on veel arengut. Ehk võiks veel mõelda, kuidas veel tõhusamalt ärgitada lapsi vestlema, oma mõtteid eristama, filosofoerima jne.“ . Tsitaadi teise poole valguses saab toetuda Owens’le (2005), kes toob välja, et kõik, mida lapsed lapsepõlves kogevad ja tähtsaks peavad, on mõjutatud neid ümbritsevate isikute vaimust ja sellest, millega nad tegelevad. Õpetajad ise toovad välja probleemide lahendamise oskuse ja alternatiivide otsimise, oma peaga mõtlemise, püüd kõrvale kalduda traditsioonilisest mõttemudelist – kõik need tegevused peaksid ärgitama lapsi loovalt mõtlema. Vanemate poolt tuleb välja ka selline mõte: *“ Õpetajad soodustavad vaba mängu, kuid jälgivad, et lapsed tegutseksid sihipäraselt, ei oleks tõrjutud või tähelepanuta jäetud lapsi. Selle asemel, et pakkuda lastele aina uusi meelelahutusi, tuleks luua päeva- ja nädalarütm, mille raames asju tehakse vabalt ja loovalt.*“ . Töö autor nõustub selle mõttega toetudes Grahn’ile (2009), kes toob välja tänapäeval defitsiidiks oleva aja, mil segamatult maailma avastada ja lihtsalt omaette olla. Loovuse osas leiab küll tegevusi, mis on seotud loova mõtlemise arendamisega, kuid antud uurimuse mõistes samuti olulise määratlusena olevad valikute võimaldamine ja süvendatud loovtegevused on vastuste põhjal vaid aimatavad.

Omanäolisuse kui väärtuse osas tulevad sotsiaalses keskkonnas kõige selgemini välja tegevused, mis on seotud laste eripärade mõistmise ja toetamisega, mille kohta üks vanem arvab nii: *„Kohati seda omanäolisust väärtustatakse (laps on aeglasem – püütakse arvestada) samas vahel see ka unustatakse. Või saadakse aru, et see väike „mürakaru“ on igati armas oma viguritega. Pigem peame mõtlema, kuidas tema käitumist niimoodi suunata, et see teisi väga ei segaks. Siiani minu kogemus ütleb, et lasteaed on veel arenemisjärgus selles osas. Tuleks jõuda selleni, et ka teistsuguste laste vanemad (ja ka lapsed) tunneksid end lasteaias hästi ja väärtustatuna (arvestan hetkel seda, et kui pidada silmas omanäolisust).*“ . See arvamus sobib Valgmaa & Nõmme’e (2008) öelduga, kus õpetajal on võimalus luua mängureeglid dialoogis või neid asja selgitamata peale suruda. Mag (2010) lisab, et hea õpetaja on suhetes tundlik, julgustab väljendama oma arvamust, pakub vabadust, sõltumatust, õpetab lahendama probleeme ja vastu võtma otsuseid. See tõlgendus sobib töö autori arvates ka järgmise arvamustega: *„Suhteliselt väikestele rühmadele saab omanäolisust rõhutada distsipliini kaotamata. Vanemate poolt on enamasti mõiste taga isiksuse esiletoomine, vajaduste, tahtmiste eelistamine üldisele sotsialiseerimisele – „minu laps teeb kodus nii“ jne* „. Omanäolisena nägid lapsevanemad, et õpetajaid kutsutakse eesnime pidi ning õpetajad on laste sõbrad JA õpetajad. Vähem märgitakse tulemustes Eesti rahvakultuuri järjepidevuse kandmist, kuigi mõlemad osapooled on esile toonud sotsiaalse keskkonna, millest sõltub lapse

maailm ja väärtused ning läbi mille ta oskab väärtustada traditsioone. Seda mõtet toetab Rohan (2000) öeldes, et kui inimestel on üksteisele vastastikune mõju, siis nad käituvad vastavalt nende sotsiaalsetele väärtustele sundimatult ja muudavad oma uskumusi maailmast. Uuringud on näidanud, et inimesed, kes samastuvad grupiga, sageli käituvad sarnaselt saadud stiimulitele. Seega võib Rohan'i (2000) põhjal järeldada, et rahvakultuuri seisukohalt on ülioluline lasteaias rahvuskultuurile ja sellega seotud traditsioonidele ja kommetele tähelepanu pöörata. Mis puudutab omakultuuri väärtustamist läbi lugude, siis ei oska töö autor neid tegevusi antud vastustest välja lugeda, millest võib järeldada, et sellele osale tuleks edaspidi rohkem tähelepanu pöörata.

Tervislikkuse osas tuli oodatult kõige enam välja vastuseid, mis puudutavad tervislikku toitumist ja liikumisaktiivsuse toetamist. Teine oluline valdkond, mis välja toodi, on toitumine, kus rõhutatakse selgitustöö olulisust just vanemate poolt: „*Oluline on ületada arusaam toitumisest eelkõige, et lasteaias poleks koht kus mingeid toite piiratakse, kodus lubatakse. Toitumine ja liikumine peaks eelkõige vanematele selgeks tehtama, et nõuded lastele oleks järjepidevad.*“.

Tervislikkuse osas toovad nii õpetajad kui vanemad välja iga ilmaga õues käimise. Lapsevanema poolt järgnev mõte: „*Ma ei saa öelda, et lapsega minnakse iga ilmaga välja, sest oluline on, et laps saaks vähemalt 10 minutit värsket õhku või pakutakse võimalikult palju liikumist.*“. Grahn'i (2009) toob looduses rohkem viibinud laste eelisena välja nende oskuse teistega arvestada ning neil esineb vähem impulsiivsust ja ohtlikku käitumist. Õpetaja arvas aga nii: „*Tervist hoida saab igaüks ise, kuid vahel peab looma võimalusi, et kiirustavas elus sellele tähelepanu pööraksime (nt südamenädal, sinu sammud loevad).*“. Narvaez'i (2006) sõnul on õpetajad ühtaegu nii eeskujud kui laste arengu edendajad, kes kaasavad seejuures partneritena lastevanemaid. Vanemate märgitud kaks korda aastas toimuvad matku võib Narvaez'ile (2006) tuginedes pidada ühistööl põhinevateks peretegevusteks.

Nii lastevanemad kui mitmed autorid (Berkowitz ja Bier, 2005; Mag, 2010) toovad välja, et õpetaja-lapse vahelised suhted avaldavad mõju laste sotsiaalsele ja emotsionaalsele arengule ning lapsed kellel on oma õpetajasse turvaliselt kiindunud on positiivsema meelelaadiga ja rõõmsameelsemad. Nad osalevad keerulisemates sotsiaalsetes mängudes kui teised lapsed. Mag'i (2010) sõnul võib ka õpetaja lastelt õppida, sest lapsed räägivad paljustki, kuid see võimalus sõltub sellest, kas õpetaja usaldab ja kuulab lapsi ning kas ta mõistab ja respektierib nende emotsioone. Siin toovad vanemad välja kaks mõtet ja esimene neist kõlab nii: „*Kui rühmas on „oma“ õpetajad siis lapsed tahavad hommikul rühma minna, järelikult on „tervislikud“ suhted õpetaja ja laste vahel.*“ Teise lapsevanema tähelepanek

paneb natuke mõtlema: „*Oluline on, et ühe rühma õpetajad sobiksid koos töötama, sest kui nende vahel on pinge avaldub see /mõjutab see kogu rühma ja peegeldudes tekivad pinged ka lastevahelistes suhetes.*“. Selline vanemapoolne tähelepanek vajaks põhjalikumat uurimist kollektiivis, et mõista, kas tegemist on heatahtliku meeldetuletusena või on mingis osas tõepõhi all.

Turvalisuse, ning selle arengukavajärgne määratlus turvalise mängukeskkonna ja terve psühhosotsiaalse keskkonna tagamisel, järgimine tuleb uuringu käigus saadud vastustest välja ja on näha, et sellega tegeletakse. Õpetaja maailmavaatest sõltub Valgmaa & Nõmm'e (2008) sõnul, kuidas õpetaja näeb ennast, oma tegevust ja ülesandeid, ta ei saa olla ainult ekspert, kes jagab teadmisi ning toimumisviise. Mõlemad osapooled on välja toonud lastele erinevate ohtude tutvustamise ja selgitustöö. Õpetaja on raamatute ja interneti kõrval ka üks ressursidest, kelle ülesanne on arutada ja arendada lapse tunnetushuvi läbi kriitilise meele ja mõistmise (Valgmaa & Nõmm, 2008), mida võib seostada tulemusega, et lapsed on sõbralikud ja abivalmid ning arvestavad teistega. Kuna töötajad on vastanute meelest enamasti heatujulised ja valitseb tore õhkkond, siis on võimalik, et just seepärast tulevad lapsed rõõmuga lasteaeda. Kui rääkida õpetajast kui ressursist, siis vanemate arvates on olulisim see, et oleks piisav järelvalve ehk rohkem kasvatajaid ja vähem lapsi. Õpetajad toovad sotsiaalses keskkonnas välja individuaalse lähenemise koos LP-mudeliga, mis Nordahl'i (2005) sõnul keskendub lasteasutuse õppekeskkonna parandamisele ja seal esinevate käitumisprobleemide lahendamisele. Kogu personali kaasatus aitab muuta ja arendada asutuse kultuuri ja õhustikku.

Empaatiilisus on Mag'i (2010) sõnul varase hariduse juures oluline, mõistmaks teise inimese tundeid ja oskuses neid identifitseerida ning kujutleda end teise inimese asemele. Neile oskustele viitavad nii õpetajad kui vanemad. Üks vanem jagab oma mõtteid empaatia toetamisest: „*Arglikumad lapsed peaksid saama rohkem julgustamist, sotsiaalsed lapsed rohkem väljakutseid, nt ülesandeid kasvatajat abistada vms. Laste vahel peaks arendama koostööd, mitte konkurentsi. Selleks on hea, kui rühmas on puudega lapsi või teisest rahvusest või erinevas vanuses lapsi.*“. Selle mõtte võib autori arvates siduda õpetaja seisukohast Valgmaa & Nõmm'e (2008) väitega, kus väljakujunenud väärtusorientatsiooniga õpetaja tunneb oma ressursse, saab aru, mida temalt oodatakse ja kuidas peaks toimima. Lapse poolelt toob Mag (2010) välja, et need kes oskavad emotsioonidega ringi käia on ühiskonnas edukamad, nad omavad rohkem sõpru, õpivad paremini, tulevad toime ebaõnnestumistega ja suudavad valida olukorrale sobivaima käitumise. Teine vanem on skeptilisem ja tema mõttest tuleb välja ka lasteaia jaoks mõtlemisainet pakkuv mõttekild: „*Eks see varjatud kujul*

kindlasti on, aga tegelikult hästi esile ei tule. Arvan, et selles on veel kõvasti arengut. Mida tunneb üks lapsevanem, kes saab palju negatiivset tagasisidet? “.

Sotsiaalse keskkonna kõrval on veel füüsiline keskkond, kus veedetakse suur osa päevast ning Valgmaa & Nõmm'e (2008) kohaselt peab see olema selline, kus kõigil on hea olla. Sellest lähtus järgmine uurimisküsimus: millisel moel on nähtavad 5 väärtust lasteia füüsilises keskkonnas ning missuguseid tähelepanekuid on nende nähtavuse kohta teinud lapsevanemad? Owens (2005) toob välja, et ei piisa vaid stimuleeriva keskkonna loomisest, lastele tuleb ka õpetada ja näidatata, kuidas ümbritsevat uurida ja tundma õppida, sest ainult nii õpivad nad seda väärtustama nüüd ja tulevikus. Uuringu kohaselt on motiveeritumad just need, keda on ümbritseva keskkonnaga rohkem seotud. Ühe õpetaja arvamus loovusest: „*Loovus ei sõltu füüsilisest keskkonnast, rohkem võimalusi ei tähenda alati soodsamaid arenguvõimalusi.* “. Tähelepanu pööratakse ka mõnele puudusele, kus õpetajate arvates ei ole õueala väga hea, kuigi kuiva ja sooja ilmaga saab tuua enamiku toas kasutatavatest vahenditest õue. Vastustest ei selgu, mille poolest õueala hea ei ole. Nii õpetajad kui vanemad mainivad pajuonne, kuid lapsevanemate poolt tuleb tähelepanek, et õuealal võiks olla rohkem vaimselt arendavaid mängu, nagu näiteks labürint, kust lapsel tuleb väljapääs leida. Lasteaia füüsiline keskkond võimaldab lastel valikuid ja arendab loovat mõtlemist. Lapsevanema mõte võtab füüsilise keskkonna kokku nii: „*Lasteaed on üks parima keskkonnaga lasteaedu Tartus. Kogu ringikujuline trajektoori, meedia-, muusika- ja loovustoad pakuvad lastele palju põnevust. Samuti õueala maastik. Tihti lapsed ei kõõlu vaid atraktsioonide, neil on tekkinud oma mängud mägede otsas ja onnides.* “. Süvendatud loovtegevused peaksid arengukava (Tartu Lasteaed ..., 2013) kohaselt pakkuma erinevaid võimalusi eneseväljenduseks ning Sendil & Erden (2012) soovivad õpetajal vaba mängu ajal lapsi jälgida ja teha märkmeid valitsevate suhete ning isiksuse arengu osas, sest mängus lapsed käituvad ja väljendavad end loomulikult, õpivad üksteisega jagamist, praktiseerivad sobivaid sotsiaalseid käitumisviise nagu nt küsimine, andmine ja võtmine. Samas toovad vanemad välja, et mida vähem on valmis mänguasju ja tegeluskeskusi, seda rohkem lapsed arenevad.

Selles, et lasteaed on füüsilise keskkonna poolest omanäoline on ühel meelel nii õpetajad kui lastevanemad, kuid üks vanem manitseb: „*See ei tohiks olla eesmärk omaette. Eelkõige peaks füüsiline keskkond olema turvaline, tervislik ja võimalikult looduslähedane – kui see on sealjuures ka omanäoline ehk teistest mingis mõttes erinev, siis on ju ainult positiivne.* “. Grahn'i (2009) järgi peab ümbritsevas keskkonnas olema ruumi nii kehale, tunnetele kui mõistusele ning seal peab olema midagi, mis äratas lapses huvi ja osalemistahet.

Tänapäeval on defitsiidiks kohad segamatuks maailma avastamiseks või lihtsalt omaette olemiseks ja enda ümbruse korraldamiseks. Uuringu kohaselt peavad vanemad lasteaeda omanäoliselt tema erilise keskkonna poolest, kus on palju sopikesi, piisavalt avarust, erinevad pinnavormid ja ojad koridoris. Füüsilise poole pealt vaadates avaldub omanäolisus veel Eesti rahvakultuuri järjepidevuse kandmises, kus võib välja tuua mängukoridoris oleva rehetare ja läbi kroonika omakultuuri väärtustamine läbi lugude nii pildis kui kirjas.

Füüsiline keskkond ja liikumisvõimalused on vastanute arvates suurepärased nii siseruumides kui õuealal. Ka Grahn (2009) rõhutab laste loomulikku vajadust mängude järele, milles on palju meelelisust, laiahaardelisust ja füüsilisi tegevusi nagu jooksmine, ronimine, roomamine jne. Tervisliku toitumise osas toovad vanemad välja, et toit valmistatakse lasteaia köögis ja õpetajad lisavad tervisliku vahepala. „Rohelise mõtteviisi“ arendamine füüsilises keskkonnas väljendub lapsevanemate vastuste kohaselt naturaalsest materjalidest sisustuses ja mööblis. Vanema arvamus: „*Midagi väga erist, mis kenasti silma jääb ja näitab, et lasteaed väärtustab tervislikkust, ma kahjuks ei suuda välja tuua*“. Kuigi enamus vanematest ohutegureid ei näe, siis üks vastanutest leiab, et neid siiski on: „*Õueala on paljusid riske hõlmav – kiigud liivaalal; jalgratturid sõidavad otse mänguväljakul, kui keegi kogemata ette satub, siis õnnetus võib kergesti juhtuda. Õuealal on päris palju sellist, mis pole piisavalt turvaline. Õpetajatel on päris raske, et jälgida lapsi ja et nendega kõik OK oleks*“. Mõned tervisele vähem soodsad olud on välja toonud ka õpetajad, näiteks on rühmaruumis suvel väga palav, samas on õues vähe katusealuseid kuhu varjuda nii päikese kui vihma eest. Nimetatud oli ka sundventilatsiooni ja koridori kaldus seinu, kuid viimane tuleneb arhitektuurilisest eripärast ja sinna vastu ei ole lasteaial suurt midagi ette võtta.

Füüsilist keskkonda nähakse turvalisena nii sees kui väljas. Õpetajad toovad esile, et lasteaia olevad „ohtlikud“ kohad on lastega kaardistatud ja seda laste vaatevinklist ning nende endi poolt. Ohtlikuna märgitakse turvalisuse osas nii õpetajate kui vanemate poolt ära juba tervislikkuse juures mainitud punktid. Nii vanemate, õpetajate kui töö autori arvates ongi füüsilises keskkonnas kõige suurem ressurss piisav järelvalve täiskasvanute näol, kes pidevalt lastele reegleid meelde tuletavad ja selgituste näol ennetustööd teevad.

Küsimustike lõpus oli nii õpetajatele kui lastevanematele koht, kuhu nad said soovi korral tekinud mõtteid kirja panna. Üks lapsevanem mõtiskles väärtuste teemal nii: „*Kui nüüd vaadata kõiki neid väärtusi, siis kindlasti on loovus ja omanäolisus need väärtused, mis kenasti lasteaia esile tuleb. Neid on võimalik tunnetada igal sammul! Või on teised väärtused nii iseenesestmõistetavad, et neid ongi lapsevanemal raske märgata, tunnetada?*“

Õpetajaid oli kaks, kes väärtusi puudutavad mõtted küsimustiku lõpus jagasid:

„Meie majas on olemas nii empaatilisust, omanäolisust, turvalisust ja loovust. Turvaline ja hubane!“. Ja teise õpetaja mõttetöö tulemus: „Püüan endas rohkem arendada, läbi mõelda meie maja väärtusi! Empaatilisuse peale mõtlen neil puhkudel, kui näen olukordi, kus oskus olla empaatiline oleks abiks.“

Küsimustiku lõpus küsiti õpetajatelt: missuguste väärtuste rakendamisel nad vajaksid koolitust või nõustamist, rohkem teadmisi või oskusi? See oli lisaküsimusena ning oma valmisolekust väärtuste osas teadlikkust tõsta andis teada kuus vastanut. Neist üks sooviks koolitust kõikide väärtuste osas, kaks leidis, et vajaks rohkem teadmisi loovuse arendamise osas ning omanäolisust ja tervislikkust oli mainitud ühel korral. Eraldi oli välja toodud väärtuskasvatus lasteaias ning kuidas hoida olulisi väärtusi „fookuses“. Olulisi väärtusi aitab fookusesse tõsta kokkuvõtte uuringu tulemustest.

Kokkuvõtteks. Harro-Loit (2011) on soovitanud küsida, kas lasteaia arengukavas nimetatud väärtused on lasteaia igapäevaelus kogetavad või püüeldakse nende poole. Väärtusarenduse raames tehtud vastavate tegevuste kriitiline analüüs aitab saada oma tegevusele ausat tagasisidet ja sisulisi vastuseid.

Käesoleva uuringu tulemustest selgus, et kui lähtuda uuritava lasteaia arengukavas sõnastatud väärtuste klassikalistest definitsioonidest, siis mõistavad õpetajad ja vanemad nimetatud väärtusi ühetaoliselt. Kui võtta aluseks väärtuste arengukavas sõnastatud määratlused, siis näitavad õpetajate vastused ja lastevanemate tähelepanekud, et:

- loovuse osas keskendutakse loova mõtlemise arendamisele;
- omanäolisuse juures laste eripärade mõistmisele ja toetamisele;
- tervislikkus pakub rohkem tervisliku toitumise ja liikumisaktiivsuse toetamisega seonduvat;
- empaatilisus hõlmab endas tegevusi, mis seostuvad inimeste ning inimsuhete austamise ning hoolimisega.

Turvalisus ja selle klassikaline definitsioon sobitub kõige paremini arengukavas sõnastatuga ning õpetajate ja lapsevanemate tõlgendustega, kus pööratakse tähelepanu nii turvalise mängukeskkonna kui terve psühhosotsiaalse keskkonna tagamisele. Sellised määratlused tulevad välja nii väärtuse sisu mõistmise kui tegevuste ja sotsiaalse ning füüsilise keskkonna juures. Õpetajate nimetatud tegevused sobituvad suuremalt jaolt lastevanemate tähelepanekutega.

Paari vastusega või täiesti tähelepanuta jäid need väärtuste määratlused, mis puudutavad arengukava kohaselt lasteaia eripärasid nagu:

- loovus ja valikute võimaldamine ning süvendatud loovtegevused;
- omanäolisus: Eesti rahvakultuuri järjepidevuse kandmine ja omakultuuri väärtustamine läbi lugude;
- tervislikkus ja „roheline mõtteviis“ arendamine;
- empaatilisus: avatus ja koostöövalmidus igal tasandil.

Käesolev uurimus aitab kaardistada, kuidas on arendustegevuse käigus seatud väärtustele tegelikkuses tähelepanu pööratud. Tegevuste kriitilise analüüsi tulemusel võib öelda, et arengukavas nimetatud väärtused on vaid osaliselt igapäevaelus kogetavad ning väärtused, mis lasteaia eripärasid rõhutavad on need, mille poole püüeldakse.

Töö praktiliseks pooleks on, et saadud tulemuste valguses saab kavandada konkreetseid samme edaspidiseks. Uurimuse piiranguks võib pidada seda, et tulemused väärtuste tegelikust kasutamisest lasteaias põhinevad siin töös osapoolte arvamusele, objektiivsemat infot saaks juurde kasutades ka vaatlust. Lisaks – uurimus on disainitud ühe lasteaia olukorra hindamiseks ja selle tulemused ei ole üldistatavad teistele lasteaedadele.

Tänuõnad

Soovin tänada oma perekonda mõistva suhtumise ja toetuse eest kogu töö kirjutamise vältel. Suured tänud abi eest, Margit Vain, et aitasid resümee inglise keelde tõlkida.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Allikiri:

Kuupäev: 20.05.2016

Kasutatud kirjandus

- Arweck, E., Nesbitt, E. (2004) Values education: the development and classroom use of an educational programme. *British Educational Research Journal*, Vol. 30, No. 2, April, lk 245 – 261
- Berkowitz, M.W., Bier, M. (2009) Iseloomukasvatuse interpersonaalsed juured. M. Pöder, M. Sutrop & P.Valk (Toim), Väärtused, iseloom ja kool. Väärtuskasvatuse lugemik (lk 289 – 311). Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus
- Cooper, M., Burman, E., Ling, L., Razdevsek-Pucko, C., Stephenson, J. (2009) Praktilised strateegiad väärtuskasvatuses. M. Pöder, M. Sutrop & P.Valk (Toim), Väärtused, iseloom ja kool. Väärtuskasvatuse lugemik (lk 146 – 190). Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus
- Döring, A.K., Schwartz, S.H., Cieciuch, J., Groenen, P.J.F., Glatzel, V., Harasimczuk, J., Janowicz, N., Nyagolova, M., Scheefer, E.R., Allritz, M., Milfont, T.L., Bilsky, W. (2015) Cross-cultural evidence of values structures and priorities in childhood. *British Journal of Psychology*, 106, lk 675 -699
- Eesti keele seletav sõnaraamat, (2009). Külastatud aadressil: <http://www.eki.ee/dict/ekss/>
- Elo, S. & Kyngäs, H. (2008) The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62 (1), lk 107 – 115
- Elo, S., Kääriäinen, M., Kanstre, O., Pölkki, T., Utriainen, K., Kyngäs, H. (2014) Qualitative Content Analysis: A Fokus on Trustworthiness. *SAGE Open*, January-March, lk 1 - 10
- Grahn, P. (2009). Laps ja loodus. L.O. Dahlgren, S. Sjölander, J.P. Strid, A. Szczepanski (Toim). *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas – lähiümbrusest saab õpiõu*. (lk 65 – 125). Tallinn: OÜ Vali Press
- Harro-Loit, H. (2011) *Väärtuskasvatuse analüüs miks ja kuidas?* Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus
- Haydon, G. (2004) Values education: sustaining the ethical environment. *Journal of Moral Education*, Vol. 33, No. 2, lk 127 – 128.
- Heinla, E. (2013) Loovus. Mikser, R. (Toim). *Haridusleksikon*. (lk 182 – 186). Eesti Keele Sihtasutus
- Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). Kvalitatiivse sisuanalüüsi eripära. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <https://sisu.ut.ee/samm/kvalitatiivne-sisuanalyys>

- Kirschenbaum, H. (2009) Väärtuste selitamise selgitus: mõned teoreetilised probleemid. M. Põder, M. Sutrop & P.Valk (Toim), Väärtused, iseloom ja kool. Väärtuskasvatuse lugemik (lk 123 – 145). Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus
- Koolieelse lasteasutuse seadus* (1999). RT I 1999, 27, 387
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava* (2008). RT I 2008, 23,152
- Mag, A.G. (2010). The role of emotional education in promoting the healthy development of children. *Today's Children are Tomorrow's Parents. Vol.27*, lk 71-86
- Narvaez, D. (2009). Integreeriv eetiline kasvatus. M. Põder, M. Sutrop & P.Valk (Toim), Väärtused, iseloom ja kool. Väärtuskasvatuse lugemik (lk 312 – 367). Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus
- Niemi, H. (2009). Õpetaja väärtuste kandja ja vahendajana. *Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis*. M.Sutrop, P.Valk, K.Velbaum
- Nordahl, T. (2005). Õppekeskkond ja pedagoogiline analüüs. Norra kasvatus-, heaolu- ja vananemisuuringt instituut (NOVA).
- OECD (2010). Kyrgyz Republic 2010: Lessons from PISA, Reviews of National Policies for Education, OECD Publishing
- Owens, P. (2005). Children's Environmental Values in the Early School Years. *International Research in Geographical and Environmental Education, Vol. 14, No. 4*, lk 323 – 329.
- Peterson, T., Suur, S., Õun, T. (2014). Väärtused lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuses M.Veisson (koost.), *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias*. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus, Tallinna Ülikooli kasvatusteaduste instituut
- Riilik programm „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009 – 2013“. (2009). *Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis*. M.Sutrop, P.Valk, K.Velbaum (koost.) Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus
- Rohan, M.J. (2000). A Rose by Any Name? The Value Construct. *Personality and Social Psychology Review, Vol. 4, No.3*, lk 255 – 277.
- Salumaa, T., Talvik, M., Saarniit, A. (2007). *Strateegiline juhtimine ja sisehindamine lasteaias*. Tallinn: Merlecons ja Ko OÜ
- Schihalejev, O. (2011). Väärtuskasvatus õpetajakoolituses. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- Schwartz, S. H. (2012). An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. *Online Readings in Psychology and Culture, 2(1)*. <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
- Schön, E. (2009). Rahvausund ja maastik. L.O. Dahlgren, S. Sjölander, J.P. Strid, A. Szczepanski (Toim). *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas – lähiümbrusest saab õpiõu*. (lk 189 – 221). Tallinn: OÜ Vali Press

- Sendil, C.O., & Erden, F. T. (2012). Preschool teachers' strategies to enhance social interaction skills of children during playtime. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 47 (2012), lk 918 – 923.
- Sutrop, M. (2009). Väärtused ja haridus ühiskondlikus kontekstis. *Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis*. M.Sutrop, P.Valk, K.Velbaum (koost.) Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus
- Sutrop, M. (2014). Saatesõna. M.Veisson (koost.), *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias*. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus, Tallinna Ülikooli kasvatusteaduste instituut
- Tartu Lasteaed Lotte arengukava 2014 – 2020* (2013). Tartu
- Vadi, M. (2000). *Organisatsioonikäitumine*. Tartu: TÜ Kirjastus
- Valgmaa, R., Nõmm, E. (2008). *Õpetamisest: eesmärgist teostuseni*. Eesti Vabaharidusliidu Kirjastus

Lisad

Lisa 1 – Küsimustik õpetajatele

Tere!

Olen Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse pedagoogi eriala 2. kursuse magistrant Kersti Rüütli ja kirjutan oma uurimustööd meie lasteaia väärtustest ning nende nähtavusest lasteaia praktikas ja keskkonnas.

Palun küsimustikku täites lähtuda iga väärtuse juures enda sisetundest. Palun too 1-3 näidet, kuidas oled väärtust rakendanud. Ole julge oma arvamuse avaldamisel, sest valesid vastuseid ei ole.

Küsimustiku täitmine on anonüümne ja tulemusi kasutatakse lasteaia arendustöö täiustamiseks. SINU arvamus on väga oluline - oled sa siis õpetaja või õpetaja-abi.

Aitäh, et annad oma panuse meie lasteaias käivate laste arengukeskkonna parendamisse!

I. Palun selgita, mida tähendab Sinu jaoks LOOVUS

.....

.....

.....

.....

Kui palju Sina mõtled *loovuse* kui väärtuse peale kogu lasteaiapäeva jooksul? (nii planeerimisel, tegevuste läbiviimisel kui vabategevuste ajal)

Tõmba sobivaimale vastusele ring ümber!

Mitte kunagi = *ma ei ole sellele kunagi mõelnud*

Harva = *olen sellele käesoleval õppeaastal mõelnud ühe või paar korda*

Mõnikord = *olen sellele mõelnud korra või paar kuus*

Sageli = *olen sellele mõelnud korra või paar korda nädalas*

Väga sageli = *olen sellele mõelnud iga päev*

*Missuguste tegevustega toetad laste loovuse arengut kogu lasteaiapäeva jooksu?

Palun too 2 – 3 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

*Kuidas rakendad loovust lasteaia sotsiaalses keskkonnas?

Palun too 2 – 3 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

*Kuidas toetab lasteaia füüsiline keskkond laste loovuse arengut? (ruumid, sisustus, õueala, mänguvahendid)

Palun too 2 – 3 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

Tahan veel lisada:

.....

.....

II. Palun selgita, mida tähendab Sinu jaoks OMANÄOLISUS

.....

.....

.....

.....

Kui palju mõtled Sina *omanäolisuse* kui väärtuse peale kogu lasteaiapäeva jooksul ? (nii planeerimisel, tegevuste läbiviimisel kui vabategevuste ajal)

Tõmba sobivaimale vastusele ring ümber!

Mitte kunagi = *ma ei ole sellele kunagi mõelnud*

Harva = *olen sellele käesoleval õppeaastal mõelnud ühe või paar korda*

Mõnikord = *olen sellele mõelnud korra või paar kuus*

Sageli = *olen sellele mõelnud korra või paar korda nädalas*

Väga sageli = *olen sellele mõelnud iga päev*

*Kuidas rakendad *omanäolisust* tegevustes lastega?

Palun too 2 – 3 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

*Kuidas mõistad ja rakendad *omanäolisust* lasteaia sotsiaalses keskkonnas?

Palun too 2 – 3 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

*Kuidas näed Sina *omanäolisust* lasteaia füüsilises keskkonnas? (ruumid, sisustus, õueala, mänguvahendid)

Palun too 2 – 3 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

Tahan veel lisada:

.....

.....

III. Palun selgita, mida tähendab Sinu jaoks TERVISLIKKUS

.....

.....

.....

.....

Kui palju Sina enda arvates mõtled *tervislikkuse* kui väärtuse peale kogu lasteaiapäeva jooksul? (nii planeerimisel, tegevuste läbiviimisel kui vabategevuste ajal)

Tõmba sobivaimale vastusele ring ümber!

Mitte kunagi = *ma ei ole sellele kunagi mõelnud*

Harva = *olen sellele käesoleval õppeaastal mõelnud ühe või paar korda*

Mõnikord = *olen sellele mõelnud korra või paar kuus*

Sageli = *olen sellele mõelnud korra või paar korda nädalas*

Väga sageli = *olen sellele mõelnud iga päev*

*Missuguste tegevustega aitad Sina kaasa laste teadlikkusele *tervislikkusest* ?

Palun too 2 – 3 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

*Kuidas toetad Sina *tervislikkust* lasteaia sotsiaalses keskkonnas?

Palun too 2 – 3 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

*Kuidas näed Sina *tervislikkust* lasteaia füüsilises keskkonnas? (ruumid, sisustus, õueala)

Palun too 2 – 3 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

Tahan veel lisada:

.....

.....

IV. Palun selgita, mida tähendab Sinu jaoks TURVALISUS

.....

.....

.....

.....

Kui palju Sina mõtled *turvalisuse* kui väärtuse peale kogu lasteaiapäeva jooksul? (nii planeerimisel, tegevuste läbiviimisel kui vabategevuste ajal)

Tõmba sobivaimale vastusele ring ümber!

Mitte kunagi = *ma ei ole sellele kunagi mõelnud*

Harva = *olen sellele käesoleval õppeaastal mõelnud ühe või paar korda*

Mõnikord = *olen sellele mõelnud korra või paar kuus*

Sageli = *olen sellele mõelnud korra või paar korda nädalas*

Väga sageli = *olen sellele mõelnud iga päev*

*Missuguste võtetega tagad Sina *turvalisuse* tegevustes lastega kogu lasteaiapäeva jooksul?
Palun too 2 – 3 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

*Mil määral on lasteaia sotsiaalses keskkonnas nähtav *turvalisus* ?
Palun too 2 – 3 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

*Kuidas näed Sina *turvalisust* lasteaia füüsilises keskkonnas? (ruumid, sisustus, õueala, mänguvahendid)
Palun too 2 – 3 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

Tahan veel lisada:

.....

.....

V. Palun selgita, mida tähendab Sinu jaoks EMPAATILISUS

.....

.....

.....

.....

Kui palju Sina mõtled *empaatilise* kui väärtuse peale kogu lasteaiapäeva jooksul? (nii planeerimisel, tegevuste läbiviimisel kui vabategevuste ajal)

Tõmba sobivaimale vastusele ring ümber!

Mitte kunagi = *ma ei ole sellele kunagi mõelnud*

Harva = *olen sellele käesoleval õppeaastal mõelnud ühe või paar korda*

Mõnikord = *olen sellele mõelnud korra või paar kuus*

Sageli = *olen sellele mõelnud korra või paar korda nädalas*

Väga sageli = *olen sellele mõelnud iga päev*

* Mida tähendab Sinu jaoks *empaatilisus* tegevustes lastega ja kuidas oled seda rakendnud?
Palun too 2 – 3 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

*Kuidas mõistad ja näed Sina *empaatilisust* lasteaia sotsiaalses keskkonnas?
Palun too 2 – 3 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

Tahan veel lisada:

.....

.....

Milliste väärtuse rakendamisel vajad koolitust või nõustamist, rohkem teadmisi/oskusi?

.....

Täna Sind abi eest!

Lisa 2 – Küsimustik lastevanematele

Tere!

Olen Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse pedagoogi eriala 2. kursuse magistrant Kersti Rüütli ja kirjutan oma uurimustööd meie lasteaia väärtustest ning nende nähtavusest lasteaia praktikas ja keskkonnas.

Palun küsimustikku täites lähtuda iga väärtuse juures enda sisetundest. Palun too võimalusel 1-2 näidet, miks Sa nii arvad, ole julge oma arvamuse avaldamisel, sest valesid vastuseid ei ole.

Küsimustiku täitmine on anonüümne ja tulemusi kasutatakse lasteaia arendustöö täiustamiseks. Sinu kui lapsevanema arvamus on väga oluline!

Aitäh, et annad oma panuse meie lasteaias käivate laste arengukeskkonna parendamisse!

Palun lähtu vastamisel oma kogemusest ja nähtust Sinu lasteaias viibimise ajal – nt siis kui last lasteaeda tood/talle järele tuled või muul ajal kui lasteaias viibid (peod, ümarlauad, arenguvestlused, koostöö õpetajatega vms)

I. Palun selgita, mida tähendab Sinu jaoks LOOVUS

.....

.....

.....

.....

*Missuguseid *loovuse* arengut soodustavaid tegevusi oled lasteaias näinud?

Palun too võimalusel 1 – 2 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

*Kuidas mõistad ja näed Sina *loovust* lasteaia sotsiaalses keskkonnas? (erinevad suhtekombinatsioonid laste, õpetajate ja lapsevanemate vahel)

Palun too võimalusel 1 – 2 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

*Kuidas Sinu arvates soodustab lasteaia füüsiline keskkond laste *loovuse* arengut? (ruumid, sisustus, õueala, mänguvahendid)

.....

.....

.....

Tahan veel lisada:

.....

II. Palun selgita, mida tähendab Sinu jaoks OMANÄOLISUS

.....

.....

.....

.....

*Missuguseid tähelepanekuid oled teinud *omanäolisuse* avaldumise kohta tegevustes lastega ?
Palun too võimalusel 1 – 2 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*Kuidas mõistad ja näed Sina *omanäolisust* lasteaia sotsiaalses keskkonnas? (erinevad suhtekombinatsioonid laste, õpetajate ja lapsevanemate vahel)
Palun too võimalusel 1 – 2 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

* Kuidas näed Sina *omanäolisust* lasteaia füüsilises keskkonnas? (ruumid, sisustus, õueala, mänguvahendid)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tahan veel lisada:

.....

.....

III. Palun selgita, mida tähendab Sinu jaoks TERVISLIKKUS

.....

.....

.....

.....

*Missuguseid *tervislikkusega* seotud tegevusi oled lasteaias näinud?
Palun too võimalusel 1 – 2 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*Kuidas mõistad ja näed Sina *tervislikkust* lasteaia sotsiaalses keskkonnas?(erinevad suhtekombinatsioonid laste, õpetajate ja lapsevanemate vahel)
Palun too 1 – 2 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

* Kuidas Sinu arvates avaldub *tervislikkus* lasteaia füüsilises keskkonnas? (ruumid, sisustus, õueala)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tahan veel lisada:

.....

.....

IV. Palun selgita, mida tähendab Sinu jaoks TURVALISUS

.....

.....

.....

.....

*Kuidas näed Sina lasteaias *turvalisust* tegevustes lastega?

Palun too 1 – 2 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*Kuidas mõistad ja näed Sina *turvalisust* lasteaias sotsiaalses keskkonnas? (erinevad suhtekombinatsioonid laste, õpetajate ja lapsevanemate vahel)

Palun too 1 – 2 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*Kuidas mõistad ja näed *turvalisust* lasteaias füüsilises keskkonnas?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tahan veel lisada:

.....

.....

V. Palun selgita, mida tähendab Sinu jaoks EMPAATILISUS

.....

.....

.....

.....

*Kuidas näed Sina lasteaias *empaatilisust* tegevustes lastega?
Palun too 1 – 2 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*Kuidas mõistad ja näed Sina *empaatilisust* lasteaia sotsiaalses keskkonnas? (erinevad suhtekombinatsioonid laste, õpetajate ja lapsevanemate vahel)
Palun too 1 – 2 näidet!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tahan veel lisada:

.....

.....

Täna Teid abi eest!

Lisa 3.

Tabel 1. Väärtuste sisu mõistmine õpetajatel ja lapsevanematel

Väärtuse nimetus ja määratlus arengukavas	Õpetajate ja lapsevanemate sarnased vastused	Ainult õpetajatel esinenud vastused	Ainult lapsevanematel esinenud vastused
<u>Loovus</u> *valikute võimaldamine *loova mõtlemise arendamine *süvendatud loovtegevused	-olukordade/ ülesannete lahendamine väljaspool etteantud piire (11) -võime mõelda „kastist“ välja, originaalsus, leidlikkus (10) - julgus arvamus avaldamisel, mõtete voolavus, eristumine, väljapaistmine (4) -vaba, fantaasiast kantud looming, tegevus, millegi teistsuguse loomine (3) -vaba mõtlemine, enda välja mõeldud, improvisatsioon (2) -võime midagi oma kätega luua, oskus meisterdada, joonistada (2)	-loovus ja selle arendamine on minu töö üks peamisi eesmärke.	-teoreetiliselt hinnatud, praktilises elus pigem segav omadus - piisavalt erinevaid mõtteid ja ideid ükskõik mis valdkonnas
<u>Omanäolisus</u> *Eesti rahvakultuuri järjepidevuse kandmine *omakultuuri väärtustamine läbi lugude *laste eripärade mõistmine ja toetamine	-julgus olla erinev, „mina ise“, erineda nii mõtetelt kui tegudelt, originaalsus (12) -midagi, mille järgi tunneb ära ühe ja sama indiviidi või asja, talle omase, iga inimene on unikaalne (7) -individaalne omapära, mida esile tõsta – erilisus, grupi või indiviidi kordumatus (7) -teha asju teistest erinevalt, omamoodi, teisiti kui nõutud (6) -igal teol või asjal on oma nägu (3)	-traditsioonide loomine ja nendest kinni pidamine (2)	-omanäolisus = loovus, tihedalt seotud ka sallivusega (4) -äratav tähelepanu ja paneb korraks mõtlema. -üldisest keskkonnast ja teistest selgelt erinev, eristub harjumuslikkusest
<u>Tervislikkus</u> *tervislik toitumine *liikumis-aktiivsuse toetamine *“roheline mõtteviis” arendamine	-terved eluviisid, sport (20) -tervislik ja tasakaalustatud, looduslähedane ja kodumaine, mitmekülgne toit, puhas vesi (20) -vaimne ja füüsiline heaolek (17) -puhkus, enda ja oma lähedaste tervise eest vastutuse võtmine (9) -tervislik mõtlemine, positiivsus, rõõmsameelsus (7) -värskes õhus viibimine (7)	-korras ja puhtad ruumid	-hügieen
<u>Turvalisus</u> *turvalise mängukesk-konna tagamine *terve psühho-sotsiaalse	-kindlustunne, ohutu keskkond (24) -stressivaba keskkond (11) -füüsiline, vaimne ja sotsiaalne heaolu (10) -usalduse tajumine, võimalik olla sina ise, kartmata tagajärgi (8) -kokkulepitud reeglite järgimine (7)		-rühmas vähe lapsi, soovituslikult mitte üle 20.

keskkonna tagamine			
<u>Empaatilisus</u> *inimeste ning inimsuhete austamine ja hoolimine *avatus ja koostöö-valmidus igal tasandil	-oskus mõista ja tajuda enda ja teiste emotsioone, tundmusi, tundeid ja vajadusi (16) -võimekus asetada end teise inimese (või looma) olukorda, temaga arvestada (12) -oskus kaasa tunda ja lohutada, südamlikkus (10) -teiste soovide mõistmine ning võimaluste piires nendega arvestamine (5) -tunnete peegeldamine (3)		-oskus lapse ja tema eripäradega arvestada -ümbritseva keskkonna ja olukorra tajumine ja tunnetamine.

Märkus: sulgudes on esitatud mõtet sõnastanud vastajate arv

Lisa 4

Tabel 3. Väärtuste arengut soodustavad tegevused lasteaias õpetajate ja lapsevanemate arvamustes

Väärtuse nimetus ja määratlus arengukavas	Õpetajate ja lapsevanemate sarnased vastused	Ainult õpetajatel esinenud vastused	Ainult lapsevanematel esinenud vastused
<u>Loovus</u> *valikute võimaldamine *loova mõtlemise arendamine *süvendatud loovtegevused	-eri tehnikates ja materjalidega kunstitööd ning meisterdamis-projektid (10) -mõttetöö, otsimismängud, nuputamisesanded, „kastist väljas“ lahenduste pakkumine (8) -mängu käiku mitte dikteerivad mänguasjad (6) - legod ja klotsid –erinevad ehitustööd (4) -fantaasiamängud (3) -riietumisel (3) -vaba mäng ja tants stiilipeod, liikumismängud (3) -näidendid ja lavastused (2)	-olukorrad, kus laps ise midagi välja mõtleb, valib, katsetab, avastab (3) -loovjutustamised, sõnavara arendamine (2) -tegevused vastavalt laste huvidele -igavus on hea, nii sünnivad suurepärased ideed - laste ja töötajate loovust toetav keskkond -lastepärased toitute nimed	-ei oska vastata, sest pole sattunud lasteaeda päevategevuste ajal. -pigem näen sarnaseid joonistusi -keraamikaring -ajurünnakud lastele -rabamatk rühmaga -õues viibimine
<u>Omanäolisus</u> *Eesti rahvakultuuri järjepidevuse kandmine *omakultuuri väärtustamine läbi lugude *laste eripärade mõistmine ja toetamine	-kunstitegevused nii vabas kui planeeritud tegevustes (14) -toetatakse julgust oma mõtteid avaldada, olla teistest erinev (14) -laste individuaalne väljendusoskus, mõtteavaldused (10) -lastel on tegevuste juures ja nende valikul valikuvõimalused (6)	-traditsioonid: sõbrasõlg, sünnipäev, emakeelepäev, jõulu tänuõuna (2) -Hea Alguse meetodika, LP-meeskonnad -tegevuste puhul kasutatakse eri ruume ja võimalusi rühma jagamisel väiksemateks gruppideks -rääkimine erinevatest maadest ja rahvastest -kujundan lapse oskusi, teadmisi ja hoiakuid, et saavutada püstitatud eesmärk -õuesõppe võimaluste kasutamine -igalühel on oma nägemus, „käekiri“	-„eriliselt“ käituvale lapsele leitakse talle sobiv lahendus (nt mürgeldaja joonistab, näitemängus lapsele sobiv roll), (2) -keskkonnateemad ja -projektid, nt teeküünalde korjamine -üritused, nt „kikilipsupidu“ isadepäeval, „kohvikus“ istumine emadega -kaasaegsed ja uued ning taaselustatud traditsioonilised kasvatusmeetodid, kombed, mängud jne -õpetatakse läbi katsete, nt lumi-vesi-jää -ülesanne ja preemia -pigem kuidas õpetaja omanäolisust lahti mõtestab ja väärtustab -arenguestlusel ei tule lapse omanäolisus esile.
<u>Tervislikkus</u> *tervislik toitumine *liikumis-aktiivsuse toetamine *roheline	-mitmekesine menüü, vahepaladeks kodumaised puu-, juur- ja köögiviljad (21) -liikumismängud ja sportlikud tegevused, matkad igal aastaajal (20) -õues käiakse iga ilmaga (13) -lastele tutvustatakse tervisliku toitumise põhimõtteid (10) -kätepesu ja hügieen (9)	-ruumide õhutatud, korras ja puhtad (3) -arendan konfliktide lahendamise- ja suhtlemisoskusi (2) -isiklik eeskuju (2) -tervist edendav lasteaed	-erinevate terviseedendajate külaskäigud ja loengud, ka personalile -peale lõunat lastel võimalik osaleda ka trennides, nt jalgpall -piisav ruumi suurus 24 lapse mahutamiseks

mõtteviisi“ arendamine	-teemanädalad/-päevad: südame-ja tervisenädal, hambaarsti külastus jne (7) -lastega toidu valmistamine (5) -terviseteemalised arutelud, selgitused (5) -positiivne ja rõõmus õhkkond (4)		
<u>Turvalisus</u> *turvalise mängukeskkonna tagamine *terve psühhosotsiaalse keskkonna arendamine	-reeglid ja kokkulepped, nende järjepidev meeldetuletamine, selgitustöö (14) -laste ja täiskasvanute vaheline suhtarv paigas (10) -usalduslikud ja turvalised suhted lastega (9) -ohutult paigutatud mööbel, turvaline keskkond nii sees kui väljas (5) -sõbralikud ja turvalised mänguvahendid (4) -tegevuste ajal on lapsed väiksemates gruppides nii sees kui väljas (4) -eakohased, mängulised tegevused(3)	-teadlikkuse tõstmine: mida teha kui midagi juhtub? -õues valin tegevused ja mängud vastavalt ilmale -jälgin loomu poolest aktiivsemaid lapsi, kellega võib midagi juhtuda -eemaldan agressivse lapse teiste laste juurest, ennetan löömist	-lukustatud(2) -rühma täituvus ei tohiks olla üle 20, kohal vähemalt 3 täiskasvanut -õpetajate koolitatus vaimse tervise tagamiseks, kiusamisest vaba lasteaed -oluline, et laps näeks, kellega ta päevaks jääb. -väljaspool lasteaeda lastel turvavestid ja valitud turvaline tee -tähelepanu kätepesul, eriti oluline haiguste perioodil
<u>Empaatiilisus</u> *inimeste ning inimsuhete austamine ja hoolimine *avatus ning koostöövalmidus igal tasandil	-lapse murede kuulamine ja tema lohutamine (10) -mängulised tegevused empaatia õpetamisel (10) -tunded eri olukordades, nendest rääkimine, nendega arvestamine lapsed/täiskasvanud (9) -laste omavaheliste suhete suunamisel, juhendamisel ja lahendamisel arvestatakse iseloomu ja eripäradega (7) -situatsiooni- ja rollimängud, vestlused (7) -teise märkamine, mõistmine (6) -positiivne tagasiside, kiitus, tunnete peegeldamine, avatus (6)	-ei suru oma arvamust peale, kuulan lapsi ja nende ideid(3) -eeskuju	-õpetajate empaatiavõime (2) -oma järjekorra ootamine tegevustes ja mängus -võimalus endale olulistest asjadest rääkida -võimalus erineda, tundmata hirmu narritakse/välditakse -jalutuskäigud looduses

Märkus: sulgudes on esitatud mõtet sõnastanud vastajate arv

Lisa 5

Tabel 4. Väärtuste rakendamine ja nende nähtavus sotsiaalses keskkonnas

Väärtuse nimetus ja määratlus arengukavas	Õpetajate ja lapsevanemate sarnased vastused	Ainult õpetajatel esinenud vastused	Ainult lapsevanematel esinenud vastused
<u>Loovus</u> *valikute võimaldamine *loova mõtlemise arendamine *süvendatud loovtegevused	-looduslikust materjalist vabateemaline meisterdamine, kunstitööd (5) -ülemajalised üritused, nende läbiviimine (4) -suhtluses laps-õpetaja ja lapse erinevad käitumismustrid ning nende suunamine (3) -laste omavahelised suhted, avatus erinevatele viisidele suhtluses (3) -rolli- ja liikumismängud, kuhu lapsed kaasavad ka täiskasvanuid (2) -laste omavaheline mäng, kus kõik saavad oma mõtteid jagada ja rakendada (2)	-probleemide lahendamise oskus, alternatiivide otsimine (5) -individuaalne töö lapsega (4) -kõrvale kaldumine traditsioonilisest mõttemudelist -mõtete ja ideede vahetamine kolleegidega -suunan lapsi oma peaga mõtlema -otsin ideid raamatutest, internetist, ajakirjadest, teiste töödest -toetan uusi x ideid ja mõtteid, aitan neid ellu viia	-õpetaja valib sööma minnes lapsele kaaslast – tolereerimine -vestlusringides on veel arengut, kuidas ärgitada lapsi vestlema, mõtlema, filosofoerima jne -vanemad ja õpetajad võiks leida lapse loovuse suunamiseks personaalse suuna. -ümarlauas ühiselt loovate lahenduste leidmine probleemide korral -meeldib mängukool -laste ja õpetajate suhted on väga head, see kindlasti soodustab loovust
<u>Omanäolisus</u> *Eesti rahvakultuuri järjepidevuse kandmine *omakultuuri väärtustamine läbi lugude *laste eripärade mõistmine ja toetamine	-erinevuste õpetamine, märkamine ning mõistmine, et kõik on omamoodi erilised ja see on ok (10) -sotsiaalsest keskkonnast sõltuvad lapse mõttemaailm ja väärtused, saab alguse austus ja oskus väärtustada traditsioone (4) -erinevustega arvestamine, võrdne kohtlemine, arvamuste paljusid (2)	-igal rühmal on oma nägu, teema ja kõik rühmas mõtlevad samas suunas (2) -„Sõbrasõlg“ preemia õpetajatele -üritused, lasteaias ja rühmade tegevuskava	-õpetajaid kutsutakse eesnime pidi -õpetajad on laste sõbrad JA õpetajad -kindlasti on kergem kui kõik alluvad kindlale korrale – see aga ei tohiks tähendada omanäolisuse ja isikupära alla surumist -püüd heas mõttes massist eristuda -lapsed võivad liikuda kogu õuealal, õpetajad jälgivad kõiki lapsi -selle aasta jõulupeo korraldus -julgestada last tegelema sellega, mis talle meeldib -mitmes rühmas on erivajadusega ja eri rahvustest lapsi, erinevusi soositakse -lastele ei suruta peale mingeid „mudeleid“
<u>Tervislikkus</u> *tervislik toitumine *liikumise aktiivsuse toetamine *roheline	-tervisliku toitumise põhimõtete selgitamine ja propageerimine, tervislik vahepala (16) -liikumine, sportlikud tegevused ja iga ilmaga õues käimine (12) -hügieeni ja puhtuse olulisus (3) -kommi pakutakse vaid sünnipäeval (2)	-oma tunnetest aru saamine ja nendega toime tulemine (2) -toetan lastevaheliste erimeelsuste rahumeelset lahendamist (2) -julgestan ja motiveerin ise tegutsema -päevakava -erinevad üritused	-„tervislikud“ suhted laste ja õpetajate ning laste vahel (2) -ümarlauad küsimuste arutamiseks, lapse arengust kokkuvõtted. -püütakse välistada sotsiaalset tõrjutust -vanemad ei halvusta lasteaias pakutavat toitu, vähemalt laste kuulates

mõtteviisi“ arendamine		-läbi kogemuse ja lastekirjanduse jutustade -teemanädalad -vaimse tervise fookuses hoidmine -pakun abi seal, kus parasjagu keeruline olukord. -uued ideed ja projektid: LP-mudel ja Kiusamisest vaba lasteaed	-kokkulepped, et rämpstoit ja –joogid ei sobi lasteaia üritustele -kaks korda aastas matkad kogu perele -haige lapse koht on kodus armastava ja hoolitseva vanema juures, mitte lasteaia -kõik osapooled tunnevad end vajalikuna ehk terve vaim
<u>Turvalisus</u> *turvalise mängukeskkonna tagamine *terve psühho- sotsiaalse keskkonna arendamine	-oma arvamust, mõtteid, muresid võib julgelt avaldada ja täiskasvanult vajadusel abi saada (12) -laste omavahelised suhted ja laste-õpetajate suhted on sõbralikud, usalduslikud ja toetavad (9) -lapsed on sõbralikud ning abivalmid, arvestavad üksteisega (4) -Kiusamisest vaba lasteaed -lastele erinevate ohtude tutvustamine, selgitustöö ja teemanädalad (3) -enamasti on töötajad ja lapsed heatujulised, valitseb tore õhkkond (3) -lapsed tulevad rõõmuga lasteaeda (2)	-lukustatud aiavärvad, ukse, valve all, võõrad väga sisse ei pääse (2) -individuaalne lähenemine, LP-mudel -kodukord, riskihindamised ja käitumiskeskused -toas oleme rahulikud ja vaiksed	-toetav suhtumine kõikides kombinatsioonides (3) -õpetajad sümpaatsed ja heatahtlikud, lastele pigem seltsilised ja suunanäitajad (2) -õpetajatega vestluses ma seda tunnetanud ei ole -tegelik abivalmidus ja abi osutamine -kui lapsele tuleb järele keegi teine, siis teavitab vanem eelnevalt õpetajat -lapsevanem annab ise lapse üle ja võtab vastu -kui lapsel on probleeme, siis õpetaja teavitab vanemat, vajadusel sekkub -olulisim on piisav järelvalve ehk vähem lapsi ja rohkem kasvatajaid
<u>Empaatiilisus</u> *inimeste ning inimsuhete austamine ja hoolimine *avatus ning koostöövalmidus igal tasandil	-laste oskus näha kaaslast, tajuda teiste tundeid ja tõlgendada käitumist, leppida sõbra iseärasustega (7) -lapsi suunatakse üksteist kuulama, tunnetest rääkima ja neist aru saama (5) -üksteise lohutamine ja koos rõõmustamine (5)	-isiksusest arvestan teistega ja soovin avatud ja lugupidavat suhtumist kollektiivis (5) -õpetaja valib lapsega rääkimisel sobiva hääletooni ja kehakeele -laste ja täiskasvanute suhted, LP-mudel -last on vaja mängude maailma juhtida, säilitades nende iseseisvust, initsiatiiv ja huvi -üks alusväärtusi lastega töötaval inimesel, sest aitab ennetada, tuua mõistmist ja vähendada hukkamõistmist -lillade karude rollimäng	-lapsevanemate igakülgne abistamine, julgestamine (2) -õpetajad suhtlevad laste ja vanematega peegeldaval viisil -kui lapsed, õpetajad ja vanemad tajuvad üksteise emotsioone ja käitumist ning käituvad vastavalt olukorrale -hommikused infovahetused -vanemate üksteise toetamine, eriti kui laps ei taha rühma jääda või õhtul mängu pooleli jätta -õpetajad on suutnud panna lapsi olukordi sõnadega lahendama

Märkus: sulgudes on esitatud mõtet sõnastanud vastajate arv

Lisa 6

Tabel 5. Väärtuste nähtavus füüsilises keskkonnas

Väärtuse nimetus ja määratlus arengukavas	Õpetajate ja lapsevanemate sarnased vastused	Ainult õpetajatel esinenud vastused	Ainult lapsevanematel esinenud vastused
<u>Loovus</u> *valikute võimaldamine *loova mõtlemise arendamine *süvendatud loovtegevused	-lastele on loodud ronimis- ja jooksmisvõimalused ruumis, liumäed, sillad jne nn mängukoridor (16) -mitmekesine õueala, atraksioonid, mäed (15) -mitmekülgsed mänguasjad, vahendid tegutsemiseks, (11) -õuesõpe, pajuonnid (8) -maja arhitektuur (6) -vahendid rollimänguks (3)	-õuealaga ei ole rahul, õnneks saab kuiva ja soojaga tuua enamiku toas kasutatavatest vahenditest õue -loovus ei sõltu füüsilisest keskkonnast, rohkem võimalusi ei tähenda alati soodsamaid arenguvõimalusi	-on palju eri vorme, õhku, avarust, valgust -siin hakkab fantaasia kohe tööle -üks parima keskkonnaga lasteaedu Tartus -aasta jooksul tehtud tegevused ja keskkond toetavad üksteist igati -kõik on omavahel seotud, mängunurgad rühmas ja lihtsad ülesanded, millega koos lapsed arenevad -mida vähem valmis mänguasju, tegeluskuski, seda rohkem lapsed arenevad -muudetav keskkond -õues võiks olla rohkem vaimselt arendavaid mängu, nt labürint
<u>Omanäolisus</u> *Eesti rahvakultuuri järjepidevuse kandmine *omakultuuri väärtustamine läbi lugude *laste eripärade mõistmine ja toetamine	-kogu lasteaed on omanäoline oma ruumide ja õuealaga (18) -iga rühm on eriline, omanäolisust rõhutavate elementide, tegevuste ja mängudega (9)	-rehetare mängukoridoris (3) -tervislikkusele mõtlema panevad pildid, kirjandus (3) -Aafrika teemaline lasteaia sünnipäev -rühma ruumid sisustatud rahva tähtpäevi silmas pidades -traditsioonid- emakeelepäev ja kroonika olemasolu -lastel võimalus rühmaruumi kujundada, valmistada mänguvahendeid -erinevad, omanäolised rühmad, kõikidel oma tugevused	-eksponeeritud on laste joonistused ja tööd -tänu erilisele keskkonnale on lapsed elevil ja innustunud -palju sopikesi, piisavalt avarust, erinevad pinnavormid ja ojad koridoris -väike aianurk -„omanäoline“ on vanemate poolt hinnatud siis, kui selle on loonud sisekujundaja ning tegelikult on see siis standardne.
<u>Tervislikkus</u> *tervislik toitumine *liikumisaktiivsuse toetamine *„roheline mõtteviis“	-rohkete liikumis- ja tegutsemisvõimalustega õueala, korras õuevahendid (17) -palju liikumisvõimalusi siseruumides (11) -kaasaegsed ruumid vastavad nõuetele, neid on võimalik õhutada ja kergesti puhastada, eakohane mööbel (6)	-igapäevane tervislik vahetamine -võimalus leida rahulik koht -rühmaruumis soojade ilmadega väga palav -õuealal võiks olla vihma ja päikese eest varjumiseks rohkem katusealuseid -õues võiks olla eraldi ala võimlemise jaoks -tegevused ja mänguasjad, mis aitavad olla rõõmsad	-toidud valmistatakse lasteaia köögis -mööbel ja sisustus on naturaalsest materjalidest

arendamine		-sundventilatsioon tervisele halb -koridori kaldus seinad natuke ohtlikud	
<u>Turvalisus</u> *turvalise mängukeskkonna tagamine *terve psühho- sotsiaalse keskkonna arendamine	-pidev järelvalve nii sees kui õues, reeglite meelde tuletamine (18) -ohutud ja terved mänguvahendid ning atraktsioonid sees ja väljas (15) -sisustus ja selle paigutus (11) -haagis aiavärv ja lukustatud ukseid (8)	-lastega koos kaardistatud „ohtlikud“ olukorrad -ohtlikud rattatee kõrval olevad kaks kuuri	-siseruumide ronimisalad pehmed ja ümarad -igal lapsel oma kapp/kastike, kuhu lemmiklelusi jätta Õuealal riskid: -kiigud liivaalal -jalgrattatee keset mänguväljakut -päris palju sellist, mis pole piisavalt turvaline -õpetajatel palju jälgimist, et lastega kõik hästi oleks

Märkus: sulgudes on esitatud mõtet sõnastanud vastajate arv

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina

KERSTI RÜÜTLI

(autori nimi)

(sünnikuupäev: 23.09.1978)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

*„Lasteaia väärtushinnangute nähtavus selle praktikas ja keskkonnas ühe lasteaia näitel“,
(lõputöö pealkiri)*

mille juhendajad on Kristiina Treial ja Külvi Teder,
(juhendaja nimi)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 20.05.2016